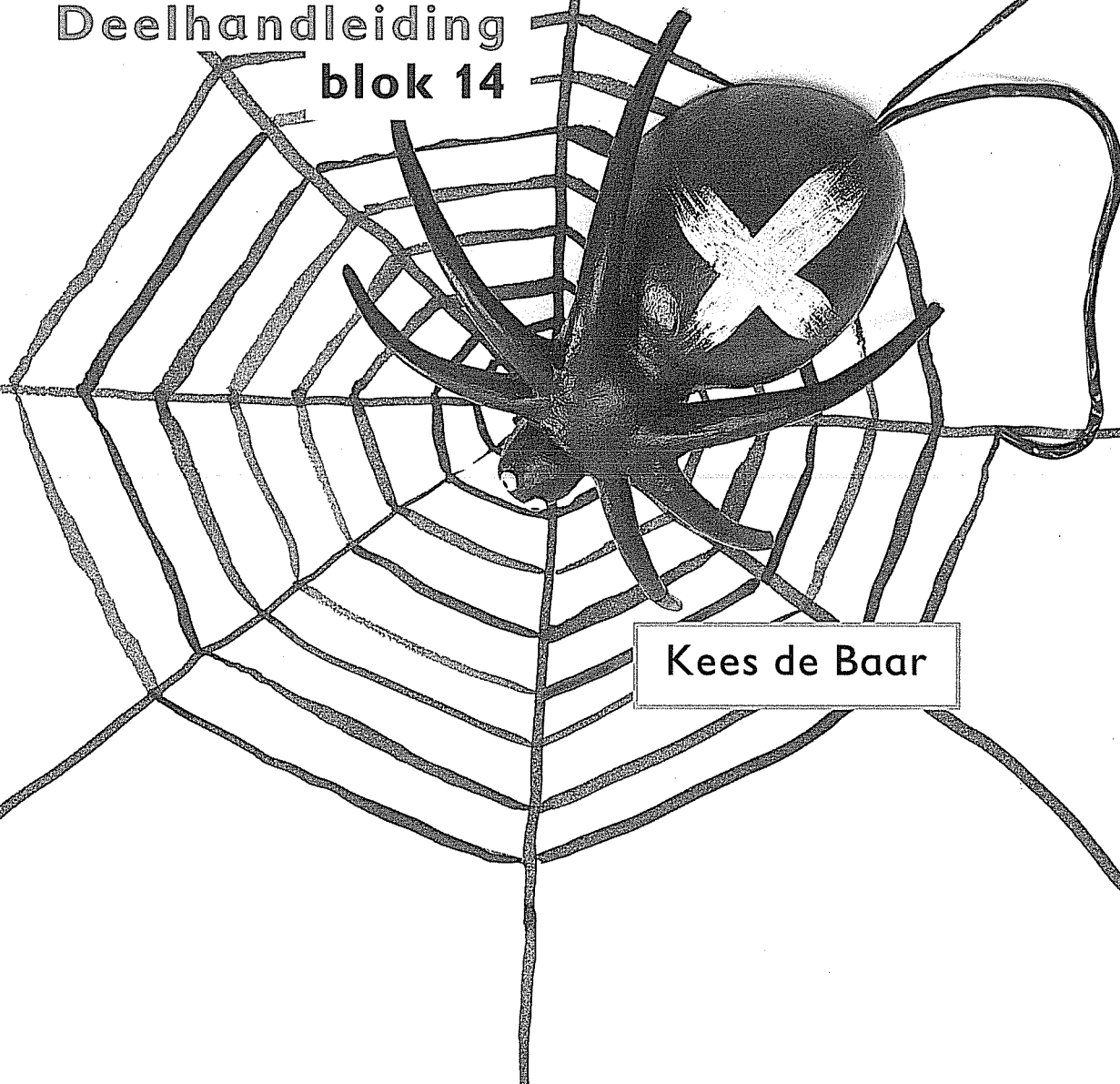

Woord bouw Nieuw

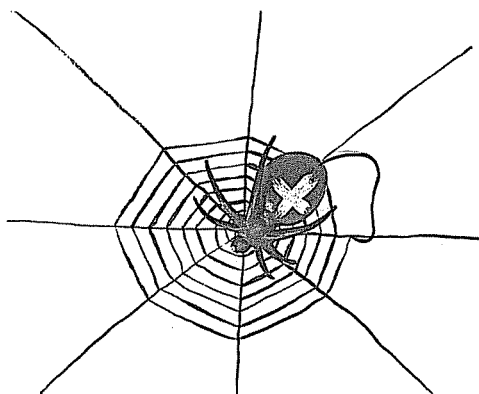
methode voor functioneel
spellingonderwijs
Deelhandleiding
blok 14

Kees de Baar

meulenhoff Educatief

Woordbouw Nieuw is ontwikkeld door het
Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland, Middelburg,
en uitgegeven door Meulenhoff Educatief, Amsterdam.

Auteur:	Kees de Baar, Middelburg
Redactie:	Tekst in Vorm, Houten
Illustraties:	Juliette de Wit, Amsterdam Natascha van Oirschot, Breda
Ontwerp en vormgeving:	Dollekamp & van Campen, Utrecht

eerste druk

03 02 01 00

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

ISBN 90 280 1960 X

© Meulenhoff Educatief bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De complete methode Woordbouw Nieuw bestaat uit

Map Algemene inleiding en bijlagen

(hierachter kan de deelhandleiding
worden toegevoegd door de leerkracht)

90 280 1642 2

jaargroep 3

Bouwschrift basisblok

Bouwschrift blok 1

Bouwboek basisblok en blok 1

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) basisblok en blok 1

90 280 3555 9

90 280 3489 7

90 280 2041 1

90 280 2411 5

jaargroep 4

Bouwschrift blok 2

Bouwschrift blok 3

Bouwschrift blok 4

Bouwboek blok 2, 3 en 4

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 2, 3 en 4

90 280 3361 0

90 280 3227 4

90 280 3154 5

90 280 2132 9

90 280 1723 2

jaargroep 5

Bouwschrift blok 5

Bouwschrift blok 6

Bouwschrift blok 7

Bouwboek blok 5, 6 en 7

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 5, 6 en 7

90 280 3002 6

90 280 4022 6

90 280 5516 9

90 280 2233 3

90 280 2183 3

jaargroep 6

Bouwschrift blok 8

Bouwschrift blok 9

Bouwschrift blok 10

Bouwboek blok 8, 9 en 10

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 8, 9 en 10

90 280 4214 8

90 280 5663 7

90 280 4166 4

90 280 2364 X

90 280 1806 9

jaargroep 7

Bouwschrift blok 11

Bouwschrift blok 12

Bouwschrift blok 13

Bouwboek blok 11, 12 en 13

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 11, 12 en 13

90 280 5806 0

90 280 4361 6

90 280 5175 9

90 280 2449 2

90 280 2305 4

jaargroep 8

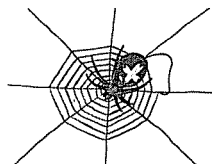
Bouwschrift blok 14

Bouwschrift blok 15

Bouwschrift blok 16

Bouwboek blok 14, 15 en 16

Deelhandleiding (inclusief kopieerbladen) blok 14, 15 en 16

90 280 6416 8

90 280 4220 2

90 280 5918 0

90 280 2571 5

90 280 1960 X

Leerdoelen

De leerlingen:

- beheersen de schrijfwijze van de persoonsvorm in de tegenwoordige en de verleden tijd;
- beheersen de schrijfwijze van alle typen regelmatige woorden;
- verwerven woordbeeld voor woorden met c = s, c = k, ch = sj, x, y en th;
- verwerven woordbeeld voor lastige en vreemde woorden.

Vaardigheden

De leerlingen:

- herkennen de persoonsvorm in een samengestelde zin;
- kunnen de schrijfwijze van de persoonsvorm berekenen zonder beslissingsschema;
- herkennen onbeklemtoonde lettergrepen;
- herkennen bijzondere klankgroepen;
- herkennen lettergrepen en letters waarvoor een spellingregel geldt.

Instructieaspecten

De leerstof is als volgt ingedeeld:

- 1 de persoonsvorm in samengestelde zinnen;
- 2 de gebiedende wijs (opdrachttaal);
- 3 woorden met c of ch (= sj);
- 4 woorden met lastige lettergrepen;
- 5 herhaling verleden tijd;
- 6 woorden met x, y of th;
- 7 vreemde woorden;
- 8 lange samengestelde woorden.

Lessenoverzicht

les 1	de persoonsvorm herkennen	6
les 2	de persoonsvorm herkennen	6
les 3	de persoonsvorm herkennen	6
les 4	controle en toepassing	8
les 5	herhaling en toepassing	9
les 6	opdrachttaal	10
les 7	opdrachttaal	10
les 8	opdrachttaal	10
les 9	controle en toepassing	12
les 10	herhaling en toepassing	13
les 11	c of s, c of k en ch = sj	14
les 12	c of s, c of k en ch = sj	14
les 13	c of s, c of k en ch = sj	14
les 14	controle en toepassing	16
les 15	herhaling en toepassing	17
les 16	lastige woorden	18
les 17	lastige woorden	18
les 18	lastige woorden	18
les 19	controle en toepassing	20
les 20	herhaling en toepassing	21
les 21	verleden tijd: sterke werkwoorden	22
les 22	verleden tijd: zwakke werkwoorden	22
les 23	verleden tijd: sterke en zwakke werkwoorden	22
les 24	controle en toepassing	24
les 25	herhaling en toepassing	25
les 26	x, y en th	26
les 27	x, y en th	26
les 28	x, y en th	26
les 29	controle en toepassing	28
les 30	herhaling en toepassing	29
les 31	vreemde woorden	30
les 32	vreemde woorden	30
les 33	vreemde woorden	30
les 34	controle en toepassing	32
les 35	herhaling en toepassing	33
les 36	samengestelde woorden	34
les 37	samengestelde woorden	34
les 38	samengestelde woorden	34
les 39	controle en toepassing	36
les 40	herhaling en toepassing	37
les 41	afsluiting	38
les 42	afsluiting	38
les 43	afsluiting	39
	kopieerbladen	41
	kopieerlessen	67

Didactische aandachtspunten

Woordvaardigheid

In Blok 14 t/m 16 ligt de nadruk allereerst op het vanzelfsprekend (= geautomatiseerd) schrijven van de gewone woorden. Daarnaast worden nieuwe woorden aangeboden met een lastige lettergreep en vreemde woorden met een – meestal – afwijkende uitspraak. Bij alle woorden ligt de nadruk op het verdelen van de woorden in lettergrepen en het kritisch bekijken van de lastige lettergreep.

De bij de leerlingen bekende indeling in luisterwoorden (L-woorden), regelwoorden (R-woorden) en afspreekwoorden (A-woorden) blijft gehandhaafd. Bij de regelwoorden moet het gebruik van de regelkaart afgebouwd worden. De leerlingen moeten de zes spellingregels nu kennen en ze kunnen benoemen.

Maar woordvaardigheidsoefeningen hebben alleen zin als de leerlingen de woorden kennen en ook kunnen gebruiken. Daaraan wordt in de oefeningen zoveel mogelijk aandacht besteed. In elke klas moeten minimaal één, maar liefst twee woordenboeken aanwezig zijn: *van Dale Basiswoordenboek van de Nederlandse taal* en *van Dale Juniorwoordenboek Nederlands*. Want wanneer u wilt dat uw leerlingen het gewoon vinden om een naslagwerk te raadplegen, zult u ze op school daarmee moeten laten oefenen. Alleen erover praten, is niet genoeg!

Zinsvaardigheid

In dit blok wordt een begin gemaakt met het leren herkennen en schrijven van de persoonsvorm in samengestelde zinnen. Daarbij wordt meteen aandacht geschonken aan het gebruik van leestekens, met name het gebruik van de komma in samengestelde zinnen waardoor deze beter leesbaar worden. De leerlingen leren dat je de komma gebruikt om een lange zin zo op te delen dat het lezen en begrijpen ervan gemakkelijker wordt. Er wordt ook aandacht besteed aan de gebiedende wijs, die voor de leerlingen wordt benoemd als opdrachttaal.

Als voorbereiding op het voortgezet onderwijs worden de begrippen werkwoord, stam en verleden tijd geïntroduceerd, gekoppeld aan de bekende begrippen doe-woord, ik-vorm en voorbije tijd. Als kopieerblad 25 treft u in Blok 14 de hulpkaart voor het schrijven van de persoonsvorm aan. Dit schema is ook weer toegevoegd aan de Bouwschriften. Maar in groep 8 moet het voor de leerlingen vanzelfsprekend worden dat ze redeneren zonder de hulpkaart. Ze moeten het beslissingsschema dus verinnerlijken.

Voor leerlingen die niet toekomen aan de gewone leerstof uit de Bouwschriften, is het belangrijk dat ze zeker alle persoonsvormlessen maken. Daarom treft u deze lessen ook als kopieerlessen aan achter de kopieerbladen van elk blok. Deze leerlingen kunnen na elke drie persoonsvormlessen ter controle de gewone controledictees maken uit deze handleiding:

- na les 1, 2 en 3: controledictee 105;
- na les 6, 7 en 8: controledictee 106;
- na les 21, 22 en 23: controledictee 109.

Het heeft geen zin deze leerlingen ook de ISO-toets (bloktoets) te laten maken. U kunt beter hun schrijfopdrachten controleren op woordspelling, persoonsvorm, zinsbouw en leestekens. Na groep 8 worden alle leerlingen namelijk verondersteld foutloos Nederlands te kunnen schrijven. Leg daar dus de nadruk op en laat bij taalzwakke leerlingen de woord oefeningen met lastige en vreemde woorden achterwege.

Schrijfvaardigheid

Het kerndoel voor zowel basisonderwijs als speciaal basisonderwijs is het kunnen schrijven van de eigen taal in de vorm van bijvoorbeeld een brief, een verslag, een verhaal of een werkstuk. Daarom krijgen de leerlingen in dit blok met zeer gevarieerde schrijfopdrachten te maken, die ze systematisch leren uitvoeren met schema's of modellen.

De gouden regel voor alle schrijfopdrachten blijft daarbij: 'Je schrijft voor een lezer of lezersgroep voor wie je een tekstsoort uitkiest'. De doelgroep bepaalt de tekstsoort. In Blok 14 komen de volgende tekstsoorten aan de orde:

- een interview voor de schoolkrant;
- een aanwijzing voor dierverzorging;
- een nieuwsbericht voor de schoolkrant;
- een tekst voor de leeshoek;
- een brief aan een bekende;
- een brief om informatie aan te vragen;
- een gebruiksaanwijzing;
- een gedicht.

Het proces van het vrije schrijven verloopt bij de meeste tekstvormen altijd in vier stappen. Deze worden hieronder beschreven.

Stap 1 Nadenken

- Voor wie schrijf je?
- Waarover ga je schrijven?
- Welke tekstvorm kies je?

Stap 2 Voorbereiden

- Indeling in inleiding, kern en slot.
- Vragen stellen bij de inleiding.
- Trefwoorden kiezen bij de kern.
- Trefwoorden kiezen bij het slot.

Stap 3 Schrijven

- Eerste versie schrijven.
- Tekst indelen in alinea's (witregell!).
- Korte zinnen, nooit langer dan twee regels.

Stap 4 Afwerken

- Nalezen van de tekst op inhoud en zinsbouw.
- Controleren op spelling en leestekens.
- Tweede versie schrijven.
- Eventueel illustreren.

Tijdens het werken aan de schrijfopdrachten in het Bouwschrift oefenen de leerlingen met deze vier stappen. Daarbij moeten ze stap 1 steeds zelf invullen, als opdracht.

Maar voor het maken van werkstukken is meer nodig, dan je leerlingen kunt leren met alleen Bouwschriften. Ze moeten ook systematisch individueel of in een groepje met een werkstuk bezig kunnen zijn. In *Stel, je kunt het wel* zijn aparte lessen gewijd aan het maken van een werkstuk (les 34 en volgende). Hierbij gebruiken de leerlingen een zogenoemd VAD-schema (Vraag-Antwoord-Detail). Ze bedenken zelf vragen bij een gekozen onderwerp en leren zo alle informatie te verzamelen en te verwerken die interessant is voor de lezer. *

Elk schrijfproduct moet uiteindelijk altijd gelezen kunnen worden. Met het oog hierop is het belangrijk in de klas een hoek in te richten waar leerlingen schrijfproducten kunnen ophangen en lezen en waar ze kunnen worden bewaard. In deze hoek kunnen ze zo hun verhalen kwijt en ze kunnen er, bijvoorbeeld op een prikbord, hun mening geven over allerlei zaken die in en rond school spelen. Een vaste muurkrant is een prima manier om het schrijven van leerlingen te stimuleren.

Veel leerlingen zullen later niet meer daadwerkelijk met de pen schrijven, maar met de computer. Maar de vaardigheid om een tekst logisch op te bouwen en zinnen goed te formuleren, blijft noodzakelijk. En deze vaardigheid verwerven de leerlingen met name door modelleren, waarbij u als leerkracht laat zien hoe het moet.

Een logisch vervolg op het schrijven voor een lezer is de beoordeling van een schrijfofdracht. Daarbij zijn de volgende drie beoordelingsaspecten belangrijk:

- 1 Is de inhoud duidelijk voor de lezer? (Denk aan: tekstopbouw, zinsbouw en leestekens.)
- 2 Is de inhoud correct geschreven? (Geen foutentolerantie meer, woorden kunnen worden opgezocht!)
- 3 Ziet het schrijfproduct er prettig uit, nodigt het uit tot lezen? (Is het handschrift goed verzorgd, zitten er tekeningen bij?)

Deze drie aspecten kunnen alleen beoordeeld worden als de leerlingen daadwerkelijk tijd krijgen om er aandacht aan te besteden. Dit betekent concreet dat ze bij elke schrijfofdracht altijd eerst een kladversie maken, waarin de tekst centraal staat. Als ze hun kladversie nalezen, moeten de leerlingen vooral op duidelijkheid letten. Daarna controleren ze deze versie op woordspelling en verbeteren ze die zo nodig.

Ten slotte schrijven ze de netversie. Deze moet er verzorgd en leuk uitzien.

Blijf vooral de nadruk leggen op het gebruik van korte zinnen (maximaal twee regels) en op het schrijven in alinea's. De leerlingen moeten het aanbrengen van een witregel tussen twee sterk verschillende alinea's als vanzelfsprekend ervaren. Uiteraard mogen ze de leestekens niet vergeten: die vergemakkelijken het lezen immers.

*Tjalling Brouwer en Hessel de Boer: *Stel, je kunt het wel*, leergang voor het stelonderwijs. Meulenhoff Educatief, Amsterdam, 1996. ISBN 90 280 6762 0.

De persoonsvorm

In Blok 11 t/m 13 hebben de leerlingen de persoonsvorm leren herkennen en schrijven. Daarbij hebben ze een beslissingsschema gebruikt voor de tegenwoordige en verleden tijd. Dit schema vindt u dus terug als kopieerblad 25 van Blok 14 en het is opgenomen achter in de Bouwschriften. Maar aan het einde van groep 8 moeten de leerlingen zonder het schema kunnen werken.

In Blok 14 t/m 16 gaan de leerlingen het herkennen en schrijven van de persoonsvorm herhalen en toepassen in zinnen die veel moeilijker zijn dan die van Blok 11 t/m 13. Voor het herkennen van de persoonsvorm wordt er nog eens extra aandacht geschonken aan de vraagzinnen. Daarnaast komen nu ook samengestelde zinnen en zinnen met twee werkwoorden voor. Voor het schrijven van de persoonsvorm komen de opdrachttaal (gebiedende wijs) aan de orde en zinnen met onpersoonlijke werkwoorden als regenen en sneeuwen. Er is ook aandacht voor de persoonsvorm van hulpwerkwoorden en van werkwoorden die beginnen met een voorvoegsel.

De leerlingen gaan opnieuw aan de slag met de vervoeging van sterke en zwakke werkwoorden: daarvoor bevat Blok 14 t/m 16 extra oefenstof. Taalzwakke leerlingen zullen vooral de vervoeging van de sterke werkwoorden lastig vinden en hieraan zult u voortdurend aandacht moeten besteden.

Een ander aandachtspunt in deze blokken is het omzetten van zinnen van de onvoltooide tijd in de voltooide tijd en andersom. Zo komt het voltooid deelwoord weer aan de orde.

Afwijkend gebruik van het persoonsvormpakket

Er zullen leerlingen zijn die niet volledig toekomen aan Blok 14, 15 en 16. Maar het is belangrijk dat u hun in ieder geval het gedeelte aanbiedt dat over de persoonsvorm gaat, omdat deze persoonsvorm essentieel is voor het schrijven van teksten. U hoeft daarvoor niet de lessen uit de Bouwschriften te nemen maar u kunt gebruikmaken van de kopieerlessen die zijn opgenomen in de blokhandleidingen. Deze kopieerlessen komen overeen met de desbetreffende lessen in de Bouwschriften maar er worden andere werkwoorden in gebruikt. U kunt ze dus ook gebruiken als herhalingslessen voor de leerlingen die na de lessen uit de Bouwschriften extra oefening nodig hebben. U vindt de kopieerlessen achter de gewone kopieerbladen van elke blokhandleiding. In het schema hieronder kunt u aflezen wat u bij afwijkend gebruik van het persoonsvormpakket nodig hebt en waar u dat kunt vinden.

handleiding	kopieerles	kopieerblad	toets
Blok 14			
blz. 6 t/m 9	1	26	
blz. 6 t/m 9	2	27	
blz. 6 t/m 9	3	28	105
blz. 10 t/m 13	6	29	
blz. 10 t/m 13	7	30	
blz. 10 t/m 13	8	31	106
blz. 22 t/m 25	21	32	
blz. 22 t/m 25	22	33	
blz. 22 t/m 25	23	34	109
Blok 15			
blz. 4 t/m 7	1	30	
blz. 4 t/m 7	2	31	
blz. 4 t/m 7	3	32	113
blz. 8 t/m 11	6	33	
blz. 8 t/m 11	7	34	
blz. 8 t/m 11	8	35	114
blz. 16 t/m 19	16	36	
blz. 16 t/m 19	17	37	
blz. 16 t/m 19	18	38	116
blz. 20 t/m 23	21	39	
blz. 20 t/m 23	22	40	
blz. 20 t/m 23	23	41	117
blz. 24 t/m 27	26	42	
blz. 24 t/m 27	27	43	
blz. 24 t/m 27	28	44	118
Blok 16			
blz. 5 t/m 8	1	25	
blz. 5 t/m 8	2	26	
blz. 5 t/m 8	3	27	121
blz. 9 t/m 12	6	28	
blz. 9 t/m 12	7	29	
blz. 9 t/m 12	8	30	122
blz. 21 t/m 24	21	31	
blz. 21 t/m 24	22	32	

blz. 21 t/m 24	23	33	125
blz. 25 t/m 28	26	34	
blz. 25 t/m 28	27	35	
blz. 25 t/m 28	28	36	126

Wanneer u het persoonsvormpakket afwijkend wilt gebruiken, hoeft u alleen de kopieerlessen uit de handleiding te halen en samen te voegen. U hebt dan een compleet instructie- en oefenpakket.

De toelichting met de controletoeetsen vindt u in de handleiding op de aangegeven pagina's. U kunt namelijk de gewone controletoeetsen gebruiken om na te gaan of een leerling de stof voldoende beheerst. De bloktoets van Blok 14 en 15 blijft daarbij buiten beschouwing. U kunt deze toets alleen afnemen als u alle aspecten van het desbetreffende blok hebt aangeboden.

Woordpakketten (basisstof)

les 1	les 2	les 3
de persoonsvorm herkennen		
steunen	wachten	zetten
raken	willen	houden
lijken	hebben	glijden
mogen	zweven	opletten
moeten	vluchten	vinden
horen	zien	nemen
zitten	speuren	komen
kunnen	blijven	horen
lopen	kunnen	zien
dragen	schrijven	denken
zetten	maken	maken
wonen	kopen	binden
weten	krijgen	doen
worden		raden
lachen		

Materiaal

- Bouwschrift les 1 t/m 3
- Bouwboek les 1 t/m 3
- Kopieerbladen 1 t/m 3 en 15

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Besprek oefening 1 van het Bouwschrift klassikaal, ook de voorbeelden. Deze spreken voor zich.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen moeten oefening 2 en 3 volledig zelfstandig kunnen maken. Daarna gaan zij verder met een extra woordpakket in het Bouwboek.

• Begeleid oefenen

Instructie

Besprek met de zwakkere leerlingen oefening 2 en 3. Leerlingen die alleen de persoonsvormoefeningen maken, doen hieraan vanzelfsprekend mee.

Na de oefeningen in het schrift gaan ze verder met de oefeningen op het kopieerblad. Controleer of iedereen weet wat daarvan de bedoeling is.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 1 oefening 1: lijken
- les 2 oefening 2: speuren

les 1

Les 1
de persoonsvorm herkennen

1 Let op!

Een lange zin bestaat vaak uit twee korte zinnen. Die zijn dan samengevoegd door een voegwoord. Voor het voegwoord staat meestal een komma. Zo'n zin heet een samengestelde zin.

Zet de komma op de goede plaats. Onderstreep de persoonsvorm.

De turner steunt op zijn hand
maar zijn voeten raken de balk niet.
Het lijkt net of hij over de balk zweeft.

2 Zet de komma op de goede plaats. Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm.

Filip mag met ons mee maar hij moet wel helpen.

Femke hoort me niet want ze zit te dromen.

Ik kan hard lopen maar zij loopt veel sneller.

3 Zet de komma op de goede plaats. Vul de persoonsvorm in.

dragen	Als jij de tas _____
zetten	dan _____ ik de fiets weg.
wonen	Hij _____ in deze buurt
weten	maar ik _____ niet waar.
worden	Christiaan _____ heel boos
lachen	want zij _____ hem steeds uit.

Kopieerblad 1 of Bouwboek blz. 2

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen en komma plaatsen.
Illustratie: een turner.

Opgave 2

Zin in een andere tijd zetten.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen en komma plaatsen.

les 2

Les 2
de persoonsvorm herkennen

1 Let op!

Een samengestelde zin bestaat vaak uit twee korte zinnen. De ene zin kan in het enkelvoud staan en de andere zin kan in het meervoud staan.

Zet de komma op de goede plaats. Onderstreep de persoonsvorm.

De hengelaar wacht geduldig
maar de vissen willen niet blijven.
Ze hebben in de gaten wat er gebeurt.

2 Zet de komma op de goede plaats. Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm.

De havik zweeft heel hoog maar de konijnen hebben hem gezien.

De mussen vluchten haastig weg want ze zien een poes.

De relger speelt rond maar de kikkers blijven weg.

3 Zet de komma op de goede plaats. Vul de persoonsvorm in. (v.l.)

willen	Hij _____ komen helpen
kunnen	maar we _____ niet langer wachten.
schrijven	Alice _____ het verhaal
maken	maar wij _____ er een tekening bij.
kopen	Johan _____ een zak drop
krijgen	maar wij _____ niets.

Kopieerblad 2 of Bouwboek blz. 2

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen en komma plaatsen.
Illustratie: een hengelaar.

Opgave 2

Zin in een andere tijd zetten.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen en komma plaatsen.

les 3

Les 3
de persoonsvorm herkennen

1 Let op!

Een samengestelde zin bestaat vaak uit twee korte zinnen. Elke zin heeft een eigen onderwerp en een eigen persoonsvorm. Hebben beide zinnen hetzelfde onderwerp? Dan kun je het onderwerp van de tweede zin weglaten.

Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm.

Ze zet haar voeten voorzichtig neer
en houdt zich goed vast.
Ze glijdt weg als ze niet oplet.

2 Verander de tijd van de zin en schrijf de nieuwe zin op. Onderstreep in beide zinnen de persoonsvorm. Pas op! Voor het voegwoord en zet je geen komma!

Hij vindt een schoen en neemt die mee naar huis.

Zij komt te laat en krijgt daarvoor straf.

Ik hoor het onweer en zie de bliksem.

3 Zet de komma op de goede plaats. Vul de persoonsvorm in.

denken	Als _____ niet goed na
maken	en _____ daarom veel fouten.
binden	Yvonne _____ het pakje vast
doen	maar _____ het niet goed.

Kopieerblad 3 of Bouwboek blz. 2

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: een bergbeklimmer.

Opgave 2

Zin in een andere tijd zetten.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen en komma plaatsen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

De leerlingen oefenen op kopieerblad 1 t/m 3 het vervoegen van werkwoorden. Een goede beheersing hiervan is een voorwaarde voor het kunnen schrijven van de persoonsvorm. Daarna bedenken ze zinnen in de tegenwoordige en verleden tijd.

• Bouwboek (activiteitengroep)

U kunt de extra woordpakketten op bladzijde 2 van het Bouwboek gebruiken voor het oefenen van de werkwoordsvervoeging op kopieerblad 15. De leerlingen moeten bij elk werkwoord ook een zelfstandig naamwoord zoeken. Als laatste maken ze een zinsoefening.

Afsluiting

Bespreek welke werkwoorden de leerlingen lastig vonden om te vervoegen. Zet de vormen van een van die werkwoorden in een rijtje op het bord. Vooral de vorming van de verleden tijd kan lastig zijn.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van zes samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 4

Controledictee 105

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Het kanaal lijkt hier wat breder te worden of kan dat gewoon gezichtsbedrog zijn?
- 2 Het paard wordt nerveus van het lawaai, maar de agent houdt het in bedwang.
- 3 Je kunt de foto's vanmiddag afhalen als je geld genoeg bij je hebt.
- 4 De auto raakte bijna de schutting, maar de chauffeur kon tijdig bijsturen.
- 5 Wij hebben geen ontploffing gehoord, want onze televisie stond keihard aan.
- 6 Jullie zitten voortdurend te praten, maar opschieten is er natuurlijk niet bij.

Score woordspelling

Voldoende: 5 of minder fouten (25 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 11 of meer woorden goed.

Schrijven: voldoende bij 10 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een interview voorbereiden door alvast de inleiding te schrijven en de vragen te bedenken.

Met het model dat zo ontstaat, kunnen ze een echt interview afnemen. Als vervolg op de steltaak kunt u ze bijvoorbeeld elkaar laten interviewen over hun hobby. Bespreek de opdracht met de hele klas, zij is voor elke leerling nieuw.

Afsluiting

Bespreek enkele inleidingen die de leerlingen hebben verzonnen. Elke inleiding moet de lezer informeren over het interview (wie, wat, wanneer, waarom).

Introductie

Het kan nodig zijn dat u voor enkele leerlingen het onderstrepen van de persoonsvorm herhaalt of zelfs voor de hele groep. Want de persoonsvorm in een samengestelde zin is soms lastig te herkennen. De meest eenvoudige manier is vaak het veranderen van de tijd van de zin.

Op bladzijde 3 in het Bouwboek vindt u de tweede schrijfofdracht. Op de tekening is een schip te zien waarvan een vrouw wordt afgehaald met een helikopter. Hierbij moeten de leerlingen een verhaal bedenken dat ze volgens een vast model schrijven. Dit model vormt het raamwerk dat ze voor elke volgende schrijfofdracht in het Bouwboek kunnen gebruiken.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 5*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen die een voldoende dicteescore hebben behaald, oefenen de eventueel fout geschreven woorden zelfstandig. Ze verbeteren deze fout geschreven woorden en oefenen ze daarna door inprenting (op een blanco blaadje, woord in lettergrepen verdeeld opschrijven, woord bedekken, uit het hoofd opschrijven, controleren). Daarna schrijven ze deze woorden zoals gebruikelijk achter in het Bouwschrift in de juiste kolom van 'moeilijke woorden' (per fouttype).

De leerlingen zoeken zelf uit welk type woordfouten ze hebben gemaakt, waarna ze ze verbeteren. U moet dus hun fouten niet onderstrepen, maar ze voor de kantlijn coderen als L (luisterfout), A (afpraakfout), R (regelfout), of P (persoonsvormfout). Bij persoonsvormfouten zetten de leerlingen het hele werkwoord en de ik-vorm naast elkaar, gevolgd door de persoonsvorm uit de zin. Van een dergelijke fout is alleen sprake als de persoonsvorm volgens de specifieke regels fout geschreven is. De persoonsvorm 'werd' als 'wert' schrijven, is geen persoonsvormfout maar een d/t-regelfout.

• Begeleid oefenen

De leerlingen die een onvoldoende woordscore hebben behaald, laat u oefenen op dezelfde manier als hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. Leerlingen die nog te veel moeite hebben met de persoonsvorm, neemt u apart in een groepje. U kunt ze de lastige persoonsvormen laten beredeneren en opschrijven met de persoonsvormkaart.

Afsluiting

Bespreek van een interview van een van de leerlingen de inleiding en de vraagstelling als voorbeeld.

Woordpakketten (basisstof)

les 6 opdrachttaal	les 7 opdrachttaal	les 8 opdrachttaal
-----------------------	-----------------------	-----------------------

helpen	aangeven	brengen
(vast)houden	roepen	roepen
komen	kunnen	zitten
opruimen	volgen	raden
luisteren	vegen	rijden
knoeien	praten	snijden
schrijven	vluchten	binden
vergeten	laden	houden
beginnen	branden	antwoorden
wachten	zorgen	vragen
kletsen	schreeuwen	zeuren
denken	stoppen	zetten
opraperen	proberen	waarschuwen
afvegen	gebruiken	wassen
invullen	vertellen	gillen
bewaren		

Woordbetekenis

Er zijn geen woorden die lastig zijn door hun betekenis.

Materiaal

- Bouwschrift les 6 t/m 8
- Bouwboek les 6 t/m 8
- Kopieerbladen 4 t/m 6 en 16

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In deze lessen wordt de gebiedende wijs geïntroduceerd als opdrachttaal, uiteraard in de tegenwoordige tijd. De persoonsvorm staat daarbij voor aan de zin.

De schrijfwijze: stam (ik-vorm), omdat je achter de persoonsvorm jij denkt (bijvoorbeeld: 'Ga (jij) weg bij de deur!' en 'Klets (jij) toch niet zo veel!').

Zelfs als bij de opdracht een groep wordt aangesproken, is de vorm gericht op elk individu afzonderlijk. Vergelijk: 'Lopen jullie nou eens door!' met: 'Loop door!'.

Wijs de leerlingen er wel op dat we in dit blok opdrachttaal opvatten als gesproken taal die tussen aanhalingstekens moet worden geplaatst.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Na de introductie kunnen de taalvaardige leerlingen de oefeningen moeiteloos maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe van elke oefening een voorbeeld samen met de instructiegroep. Wijs erop dat ze de aanhalingstekens meestal zelf moeten invullen.

les 6

Les 6	opdrachtttaal
1	Let op! Bij opdrachttaal schrijf je de persoonsvorm altijd in de li-vorm. Onderstreep de persoonsvorm. 'Help eens even,' roept mamma. 'Houd de trap vast. Het behang komt omlaag.'
2	Verander de zin; maak er een opdracht van. Schrijf de nieuwe zin op. Je moet die rommel opruimen. _____ Je moet beter luisteren. _____ Je moet niet zo knoeien. _____ Je moet eerst een brief schrijven. _____ Jullie moeten elkaar helpen. _____ Jullie moeten meteen beginnen. _____
3	Vul de persoonsvorm in. wachten '_____ nou eens even.' kletsen '_____ niet zoveel.' denken '_____ eerst eens goed na.' oprapen '_____ die propjes daar op.' vegen '_____ je voeten voor je binnenkomt.' (in)vullen '_____ hier je naam in.' bewaren '_____ die kassabon goed.' vergeten '_____ je gymspullen niet.'

Kopieerblad 4 of Bouwboek blz. 4

Opgave 1

Persoonsvorm onderstrepen.
Illustratie: behangen.

Opgave 2

Opdrachtzin maken.

Opgave 3

Persoonsvorm invullen.

les 7

Les 7	opdrachtttaal
1	Let op! Opdrachttaal staat altijd in de tegenwoordige tijd. Het moet nog gedaan worden. Vul de persoonsvorm van geven in. Onderstreep de andere persoonsvormen. '_____ de schroevendraaier eens aan,' roept de monteur tegen zijn helper. 'Ik kan er net niet bij.'
2	Vul de persoonsvorm in. volgen '_____ me heel voorzichtig.' vegen '_____ je voeten op de mat.' praten '_____ niet met een volle mond.' vluchten '_____ zo snel je kunt.' laden '_____ die kar niet zo vol.' branden '_____ je vingers niet aan de kaars.'
3	Bedenk de opdrachtzin en schrijf hem op. zorgen _____ schreeuwen _____ stoppen _____ proberen _____ gebruiken _____ vertellen _____

Kopieerblad 5 of Bouwboek blz. 4

Opgave 1

Persoonsvorm invullen en onderstrepen.
Illustratie: een wasmachinemoniteur.

Opgave 2

Persoonsvorm invullen.

Opgave 3

Opdrachtzin bedenken.

les 8

Les 8	opdrachtttaal
1	Let op! Bij opdrachttaal begint de zin met de persoonsvorm. Vul de persoonsvorm van brengen in. Onderstreep de andere persoonsvormen. '_____ eens wat stenen,' roept de metselaar naar de opperman. 'Ik zit bijna zonder.'
2	Vul de persoonsvorm in. raden '_____ eens wat ik hier heb.' rijden '_____ toch wat langzamer.' snijden '_____ dit touwtje eens door.' binden '_____ dit pakje goed dicht.' houden '_____ het glas eens voor me vast.' antwoorden '_____ niet steeds voor je beurt.'
3	Bedenk de opdrachtzin en schrijf hem op. vragen _____ zeuren _____ zetten _____ waarschuwen _____ wassen _____ gillen _____

Kopieerblad 6 of Bouwboek blz. 4

Opgave 1

Persoonsvorm invullen en onderstrepen.
Illustratie: een metselaar.

Opgave 2

Persoonsvorm invullen.

Opgave 3

Opdrachtzin bedenken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Bij elke les hoort een kopieerblad (kopieerblad 4 t/m 6) waarop de leerlingen het vervoegen van werkwoorden kunnen oefenen. Het gaat onder andere om de opdrachtvorm en de voltooide vorm (voltooid deelwoord). Daarna kiezen ze vijf werkwoorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige groep leerlingen oefent het vervoegen van werkwoorden op kopieerblad 16 met de extra woordpakketten op bladzijde 4 van het Bouwboek. Daarna bedenken ze bij elk werkwoord een zelfstandig naamwoord. Als laatste maken ze een zinsopdracht in de tegenwoordige of in de verleden tijd.

Afsluiting

Bespreek het werkwoord houden. Als je het enkelvoud uitspreekt, hoor je meestal geen d ('Hou dit vast') terwijl de schrijfvorm officieel met d is. Dit is ook zo bij het werkwoord snijden (ik snijd – ik snij).

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van tien enkelvoudige en samengestelde zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 9

Controledictee 106

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af. De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Die machine maakt een vreselijke herrie.
- 2 De drenkeling werd door een surfer gered.
- 3 'Antwoord pas als je iets gevraagd wordt.'
- 4 Landt een vliegtuig altijd zo hotsend en botsend?
- 5 'Denk eerst na en reageer daarna pas.'
- 6 Hij wachtte tot iedereen zijn dictee ingeleverd had.
- 7 De merel vluchtte voor de blaffende hond.
- 8 De agent houdt nieuwsgierigen op een afstand.
- 9 'Bind je veters beter vast,' zeft de juffrouw.
- 10 Vind jij dat een boeiend toneelstuk?

Score woordspelling

Voldoende: 5 of minder fouten (25 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 12 of meer woorden goed.
Schrijven: voldoende bij 11 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een aanwijzing voor dierv verzorging schrijven zodat er niets fout kan gaan met de verzorging van hun huisdier tijdens de vakantie. De toelichting bij de stelopdracht moet voor leerlingen van groep 8 duidelijk zijn. Ze schrijven weer aan de hand van een schema. Ze bereiden de schrijfo pdracht voor in het Bouwschrift. U kunt ze de opdracht feitelijk uit laten voeren in les 10 of in een andere taalles.

Afsluiting

Bespreek enkele trefwoorden die de leerlingen hebben gekozen. Dit kan meteen als hulpmiddel dienen voor de echte schrijftaak die voor veel leerlingen pas in les 10 zal beginnen.

Introductie

Bespreek de samengestelde zinnen van het dictee klassikaal. Vermoedelijk hebben de leerlingen sommige persoonsvormen over het hoofd gezien. Bespreek ook welke dicteezinnen opdrachtzinnen waren en laat de leerlingen nagaan of ze aanhalingstekens gebruikt hebben. Daarna zoeken ze zelf hun woordfouten op en verbeteren deze, als u de fouten hebt gecodeerd, met L, A, R of P voor de kantlijn (niet onderstrepen!). De stelopdracht op bladzijde 5 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening is een huis te zien met een inbreker die zijn kans afwacht. De opdracht, het verhaalstramien en de werkvolgorde zorgen voor voldoende sturing van het schrijfproces zodat taalvaardige leerlingen deze opdracht volledig zelfstandig kunnen maken.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 10*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen oefenen de woorden met luister- of afspraakfouten altijd door inprenting op de gebruikelijke wijze. Bij regelfouten heeft het zin dat u ze de woorden in lettergrepen verdeeld laat opschrijven waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen. Laat ze de desbetreffende regel erbij schrijven. Daarna rubriceren ze deze woorden op woordtype achter in het Bouwschrift bij de 'moeilijke woorden'.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen met u samen. Gebruik bij persoonsvormfouten de hulpkaart (kopieerblad 25) en loop de denkstappen met de leerlingen na. Bij regelfouten doet u hetzelfde met de regelkaart (kopieerblad 24). Laat bij deze fouten de leerlingen altijd zelf een woord bedenken dat volgens diezelfde regel wordt geschreven. U weet dan of ze de regel begrijpen.

Afsluiting

Laat een of meer leerlingen hun aanwijzing voor de verzorging voorlezen. Bespreek of duidelijk genoeg is voor de lezer wat er moet gebeuren.

Woordpakketten (basisstof)

les 11	les 12	les 13
c of s, c of k en ch = sj		
ambulance	percentage	architect
concreet	activiteit	elektricien
brancard	specialist	marechaussee
capuchon	consument	conducateur
coma	crimineel	componist
concurrent	catalogus	decimeter
instructie	magnifiek	litteken
inspecteur	cursus	directrice
secretaris	instructie	sarcastisch
helikopter	advocaat	cellofaan
sociaal	mankement	lekkernij
fabrikant	accordeon	sollicitant
speciaal	reactie	elektriciteit
harmonica	macaroni	organisatie
pensioen	surprise	dialect
microfoon	accepteren	contributie
microscop	feliciteren	collecte
infectie	controleren	collectie
narcose	balanceren	racistisch
injectie	marcheren	conditie
risico	microfoon	controleur
controle	discussie	conclusie
compliment	directeur	consumptie
reclame	microscop	

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen kennen de oefenvormen. Wanneer ze bij oefening 2 twijfelen over de juiste schrijfwijze, kunnen ze het beste beide alternatieven op een blaadje zetten en dan kijken welk woordbeeld ze als juist herkennen.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe oefening 1 en 3 mondeling en ga in op de woordbetekenis. Bespreek de woorden van oefening 2 en 4 die lastig zijn door hun betekenis. Oefen bij oefening 2 enkele woorden. Laat de leerlingen twee alternatieven op een blaadje schrijven, waarna ze beslissen welke schrijfwijze de juiste is. U oefent daarmee het oproepen van het woordbeeld, als controle op de geschreven vorm.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 11 oefening 2: concurrent, secretaris, sociaal, harmonica, pensioen
oefening 4: risico, compliment
- les 12 oefening 2: catalogus, magnifiek, mankement, accordeon, reactie, surprise
oefening 4: discussie
- les 13 oefening 2: sarcastisch, cellofaan, sollicitant
oefening 4: alle woorden

Materiaal

- *Bouwschrift les 11 t/m 13*
- *Bouwboek les 11 t/m 13*
- *Kopieerbladen 7 en 17*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Elk woord staat op zichzelf en moet worden ingeprent op woordbeeld. De woorden van oefening 1 en 3 zijn nieuw. Ze worden in zinnnetjes aangeboden om de betekenis duidelijk te maken. De leerlingen hebben de woorden van oefening 2 en 4 al eerder geoefend en deze zullen ze dus kennen. (Onder het kopje 'Woordbetekenis' staan de woorden waaraan u aandacht moet schenken.) Voor de taalvaardige leerlingen volstaat deze introductie.

les 11

Les 11	c of s, c of k en ch = sj										
1	Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: ambulance, concreet, broncard, capuchon. Draagbaar voor zieken: _____ Muts die vastzit aan een jas: _____ Ander woord voor ziekenauto: _____ Iets wat zichtbaar en tastbaar is: _____										
2	Vul in. Kies c, s of k. <table border="0"> <tr> <td>con _____ urrent</td> <td>so _____ laal</td> </tr> <tr> <td>instru _____ tie</td> <td>fabri _____ ant</td> </tr> <tr> <td>inspe _____ teur</td> <td>spe _____ laal</td> </tr> <tr> <td>se _____ retaris</td> <td>harmoni _____ a</td> </tr> <tr> <td>hell _____ opter</td> <td>pen _____ loen</td> </tr> </table>	con _____ urrent	so _____ laal	instru _____ tie	fabri _____ ant	inspe _____ teur	spe _____ laal	se _____ retaris	harmoni _____ a	hell _____ opter	pen _____ loen
con _____ urrent	so _____ laal										
instru _____ tie	fabri _____ ant										
inspe _____ teur	spe _____ laal										
se _____ retaris	harmoni _____ a										
hell _____ opter	pen _____ loen										
3	Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: microfoon, microscoop, infectie, narcose, injectie. Deze _____ vergroot tien keer. De operatie gebeurt onder _____. Deze _____ staat veel te hard. De zuster geeft een _____ in zijn arm. Bij een wond moet je oppassen voor _____.										
4	Zet de lettergrepen in de goede volgorde. <table border="0"> <tr> <td>co-el-ri</td> <td>pli-ment-com</td> </tr> <tr> <td>le-con-tro</td> <td>me-cla-re</td> </tr> </table>	co-el-ri	pli-ment-com	le-con-tro	me-cla-re						
co-el-ri	pli-ment-com										
le-con-tro	me-cla-re										

Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 6

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een ambulance.

Opgave 2

Ontbrekende letter kiezen en het woord opschrijven.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 12

Les 12	c of s, c of k en ch = sj										
1	Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: percentage, activiteit, specialist, consument, crimineel. Iets wat je doet: _____ Een honderdste deel: _____ Ander woord voor misdadiger: _____ Iemand die heel goed is in iets: _____ Iemand die iets koopt of gebruikt: _____										
2	Vul in. Kies c, s of k. <table border="0"> <tr> <td>_____ atalogus</td> <td>man _____ ement</td> </tr> <tr> <td>magnif _____</td> <td>ac _____ ordeon</td> </tr> <tr> <td>_____ ursus</td> <td>rea _____ tie</td> </tr> <tr> <td>instru _____ tie</td> <td>ma _____ aroni</td> </tr> <tr> <td>advo _____ aat</td> <td>surpri _____ e</td> </tr> </table>	_____ atalogus	man _____ ement	magnif _____	ac _____ ordeon	_____ ursus	rea _____ tie	instru _____ tie	ma _____ aroni	advo _____ aat	surpri _____ e
_____ atalogus	man _____ ement										
magnif _____	ac _____ ordeon										
_____ ursus	rea _____ tie										
instru _____ tie	ma _____ aroni										
advo _____ aat	surpri _____ e										
3	Zoek het woord dat in de zin past. Vul de goede woordvorm in. Kies uit: accepteren, feliciteren, controleren, balanceren, marcheren. Tom wordt _____ omdat hij jarig is. De acrobaat _____ op de rand van een stoel. Ik ga eerst _____ of de deur op slot is. Je moet deze straf toch maar _____. De soldaten _____ twee aan twee.										
4	Zet de lettergrepen in de goede volgorde. <table border="0"> <tr> <td>loon-cro-mi</td> <td>rec-teur-di</td> </tr> <tr> <td>cus-dis-sie</td> <td>cro-scoop-mi</td> </tr> </table>	loon-cro-mi	rec-teur-di	cus-dis-sie	cro-scoop-mi						
loon-cro-mi	rec-teur-di										
cus-dis-sie	cro-scoop-mi										

Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 6

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een circus.

Opgave 2

Ontbrekende letter kiezen en woord opschrijven.

Opgave 3

Woord zoeken en goede vorm invullen.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 13

Les 13	c of s, c of k en ch = sj										
1	Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: architect, elektricien, marechaussee, conducteur, componist. Iemand die muziek bedenkt: _____ Iemand die gebouwen ontwerpt: _____ Militair die paspoorten controleert: _____ Iemand die elektriciteit mag aanleggen: _____ Iemand die in de trein kaartjes controleert: _____										
2	Vul in. Kies c, s of k. <table border="0"> <tr> <td>condu _____ teur</td> <td>_____ elfofaan</td> </tr> <tr> <td>de _____ lometer</td> <td>lek _____ ernij</td> </tr> <tr> <td>litte _____ en</td> <td>zoll _____ itant</td> </tr> <tr> <td>dire _____ tri _____ e</td> <td>ele _____ tri _____ tellt</td> </tr> <tr> <td>sar _____ astisch</td> <td>organi _____ atie</td> </tr> </table>	condu _____ teur	_____ elfofaan	de _____ lometer	lek _____ ernij	litte _____ en	zoll _____ itant	dire _____ tri _____ e	ele _____ tri _____ tellt	sar _____ astisch	organi _____ atie
condu _____ teur	_____ elfofaan										
de _____ lometer	lek _____ ernij										
litte _____ en	zoll _____ itant										
dire _____ tri _____ e	ele _____ tri _____ tellt										
sar _____ astisch	organi _____ atie										
3	Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: dialect, contributie, collectie, racistisch. Bij een _____ haal je geld op voor een goed doel. Buitenlanders niet accepteren, is _____. Ik kan hem niet verstaan, hij spreekt _____. Een deftig woord voor verzameling is _____. Je moet je _____ voor de club nog betalen.										
4	Zet voor elk woord con. Schrijf het hele woord op. <table border="0"> <tr> <td>_____ dille</td> <td>_____ clusie</td> </tr> <tr> <td>_____ troleur</td> <td>_____ sumptie</td> </tr> </table>	_____ dille	_____ clusie	_____ troleur	_____ sumptie						
_____ dille	_____ clusie										
_____ troleur	_____ sumptie										

Kopieerblad 7 of Bouwboek blz. 6

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: marechaussee.

Opgave 2

Ontbrekende letter kiezen en woord opschrijven.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Woorden schrijven met con als eerste lettergreep.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

De leerlingen rubriceren de woorden met c en ch in kolommen op kopieerblad 7. Daarbij schrijven ze de woorden in lettergrepen verdeeld op en met de lettergrepen aan elkaar. Daarna bedenken ze vijf zinnen in de tegenwoordige of de verleden tijd, die ze vervolgens opschrijven.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Op bladzijde 6 van het Bouwboek treft u twee extra woordpakketten aan. De leerlingen oefenen deze woorden door ze te alfabetiseren op kopieerblad 17. Dit dwingt ze goed te kijken naar de woorden. Daarna maken ze woordbetekenisoefeningen. Woorden die ze niet kennen, moeten ze opzoeken in een woordenboek. Dit kunt u ze ook heel goed in tweetallen laten doen.

Afsluiting

Bespreek de woorden uit het Bouwschrift die de leerlingen lastig vonden door hun betekenis. Dit is voor alle leerlingen een zinnige herhaling. Een goede woordenschat is zeer belangrijk!

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 14

Controledictee 107

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

schrijf op

1 Hij wordt in de ambulance gedragen.	ambulance
2 De helikopter landt op het veld.	helikopter
3 Deze les begint vaak met instructie.	instructie
4 Hij komt speciaal voor jou.	speciaal
5 Ik zoek het boek in een catalogus.	catalogus
6 Hij is de directeur van onze school.	directeur
7 De spreker gebruikt een microfoon.	microfoon
8 Ik heb een litteken op mijn hand.	litteken
9 Het water staat een decimeter hoog.	decimeter
10 De dokter gaf hem een injectie.	injectie
11 Die activiteit is heel belangrijk.	activiteit
12 Ik vind ijstaart een lekkernij.	lekkernij
13 Je hebt hier een magnifiek uitzicht.	magnifiek
14 Hij kan zo sarcastisch reageren.	sarcastisch
15 Ik heb mijn contributie al betaald.	contributie
16 De elektriciens repareert het licht.	elektriciens

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen leren een nieuwsbericht samen te stellen voor de schoolkrant, over een circus dat in de buurt komt.

Belangrijk daarbij is dat elke leerling zich als schrijver realiseert wat de lezer allemaal zou willen weten. Met een model verzamelen ze alle informatie die nodig is om het bericht te kunnen schrijven. De toelichting moet voor groep 8 duidelijk zijn. Ze bereiden de schrijfo opdracht weer voor in het Bouwschrift. U kunt de opdracht feitelijk uit laten voeren in les 15 of in een andere taalles.

Afsluiting

Bespreek een aantal inleidingen die de leerlingen hebben geschreven. Schenk daarbij vooral aandacht aan de titel. Hoe maak je lezers van de schoolkrant nieuwsgierig? Je wilt immers dat ze jouw stukje lezen!

Introductie

U kunt het dictee zonder verdere toelichting uitdelen. Gemaakte fouten zullen voor zich spreken, deze woorden moeten gewoon extra worden geoefend.

Leerlingen die een voldoende dicteescore hebben behaald, doen dit zelfstandig, de anderen oefenen onder uw begeleiding.

De tweede stelopdracht op bladzijde 7 van het Bouwboek spreekt voor zich. Leerlingen die hieraan toekomen, kunnen deze opdracht zelfstandig maken. Op de tekening zijn twee mannen in een motorboot te zien die dode vis opscheppen. Een van de mannen wijst op enkele lekkende vaten die in het riet liggen.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 15*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Nadat de leerlingen de eventueel fout geschreven woorden hebben verbeterd op het dicteeschema, gaan ze ze oefenen. Daarbij is het belangrijk dat ze de woorden in lettergrepen verdeeld opschrijven, waarna ze de lastige lettergreep onderstrepen of kleuren. Daarna oefenen ze als volgt:

- lezen en bekijken van het woord in lettergrepen;
- bedekken van het woord;
- 'in het hoofd kijken' naar het woord;
- opschrijven en controleren van het woord.

Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op dezelfde manier als hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. U controleert of ze dit ook werkelijk zo doen. Met name het 'in het hoofd kijken naar een woord' is belangrijk, terwijl leerlingen deze stap vaak overslaan uit gemakzucht.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen hun nieuwsbericht voorlezen. Bespreek ze vanuit het standpunt van de lezer: weet deze nu alles wat hij/zij zou willen weten?

Woordpakketten (basisstof)

les 16 lastige woorden

blesure
partner
illegaal
goochelaar
geiser
mankement
enigszins
surprise
uitstekend
luguber
milieu
terrein
sociaal
ideaal
priegelig
primitief
ruziën
neuriën
video
liniaal

les 17 lastige woorden

naïef
arrogant
metro
astronaut
allergisch
akkoord
argument
absoluut
chaotisch
refrein
jungle
oase
flarden
flirten
peinzen
goochelen
liefhebberij
lekkernij
ambtenaar
menigte

les 18 lastige woorden

poreus
pinguïns
fraude
gigantisch
kleinzielig
kleinzerig
jodium
egoïst
pianist
museum
mozaïek
bronchitis
pineut
teisteren
irritant
ruïne
sauna

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek alle oefeningen kort. U kunt ze eventueel eerst mondeling doen. Dat geldt met name ook voor oefening 4, want een aantal leerlingen zal de meervoudsvormen vergeten zijn.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 17 oefening 4: ambtenaar, menigte
- les 18 oefening 4: ruïne, sauna

Materiaal

- *Bouwschrift les 16 t/m 18*
- *Bouwboek les 16 t/m 18*
- *Kopieerbladen 8 en 18*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Alle woorden bevatten een of meer lastige lettergrepen. Daardoor zullen de leerlingen deze woorden lastig vinden. Ze moeten ze lettergreep voor lettergreep opschrijven. Leg daar de nadruk op. Maar eerst moeten ze de betekenis van de woorden kennen, want het is zinloos woorden te oefenen zonder ze te begrijpen. In het Bouwschrift ligt daarom de nadruk op de woordbetekenis. Op de kopieerbladen ligt de nadruk op de lettergreepverdeling.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige groep moet alles zelfstandig aankunnen. Oefening 4 kennen ze uit vorige blokken.

les 16

Les 16	lastige woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: poseren, partner, illegaal, goochelaar, gelsier. Hij doet of hij kan toveren: _____. Het is in strijd met de wet: _____. Toestel dat water verwarmt: _____. Een houding aannemen op verzoek: _____. Iemand met wie je iets samen doet: _____.
	2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: monnikement, enigszins, surprise, uitstekend, luguber. Foto's van gevechten zijn soms heel _____. De klas is _____ opgeruimd. Je hebt dat _____ gedaan. Ik maak een _____ voor haar verjaardag. Die auto heeft een ernstig _____.
	3 Kies het goede woord. milieu - terrein sociaal - ideaal Vervulling van de zee is slecht voor het _____. Het is vandaag _____ weer. prigelig - primitief ruziën - neurien Die mensen leven nog heel _____. Ze zit zachtjes te _____.
	4 Maak er meervoud van. Pas op! video _____ liniaal _____ Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 8

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een goochelaar.

Opgave 2

Woord zoeken.

Opgave 3

Het goede woord kiezen.

Opgave 4

Meervoudsvormen maken.

les 17

Les 17	lastige woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: blessure, arrogant, metro, astronaut, allergisch. Een ondergrondse trein: _____. Als je erg verwaand doet, ben je: _____. Een ander woord voor ruimtevaarder: _____. Overgevoeligheid voor bepaalde stoffen: _____. Een zere plek of wond bij sporten: _____.
	2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: akkoord, argument, absoluut, chaotisch, refrain. Hans verzint steeds een ander _____. We gaan _____ met jullie voorstel. Julia zegt dat ze het _____ zeker weet. Zij zingen samen het _____ van dat lied. Theo wil alles tegelijk doen, hij is erg _____.
	3 Kies het goede woord. jungle - oase flarden - flirten Een groene plek in een woestijn heet een _____. Ik hoor _____ muziek. peinzen - goochelen liefhebberij - lekkernij Ergens diep over nadenken, noem je _____. Iets wat heel lekker smaakt, is een _____.
	4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde. naar-amb-te nig-me-te Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 8

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een astronaut.

Opgave 2

Woord zoeken.

Opgave 3

Het goede woord kiezen.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 18

Les 18	lastige woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: naliel, poreus, pinguïn, fraude, gigantisch. Watervogels die rechtop lopen: _____. Te goed van vertrouwen zijn: _____. Ander woord voor enorm groot: _____. Ander woord voor ernstig bedrog: _____. Materiaal met pleukkleine gaatjes is: _____.
	2 Kies het goede woord. kleinzeilig - kleinzerig jodium - podium Zij kan geen pijn verdragen, ze is erg _____. Een wond kun je ontsmetten met _____. egolst - planist museum - moralek Een _____ denkt alleen aan zichzelf. Dit _____ bestaat uit stukjes glas.
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: bronchitis, pineut, talsteren, irritant, amateur. Door de storm _____ de golven de kust. Ik moest opruimen, ik was de _____. Door _____ moet hij steeds hoesten. Aline kan zich heel _____ gedragen. Voetbal is voor hem een hobby, hij is nog _____.
	4 Maak er meervoud van. Pas op! sauna _____ ruïne _____ Kopieerblad 8 of Bouwboek blz. 8

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: pinguïns.

Opgave 2

Het goede woord kiezen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Meervoudsvormen maken.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 8 schrijven de leerlingen de woorden uit het Bouwschrift in lettergrepen verdeeld op en met de lettergrepen aan elkaar. Daarna kiezen ze vijf woorden waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige groep leerlingen gaat aan de slag met twee extra woordpakketten op bladzijde 8 van het Bouwboek. Ze alfabetiseren deze woorden eerst op kopieerblad 18, zodat ze gedwongen worden goed naar de woorden te kijken. Daarna maken ze de woordbetekenisoefeningen met of zonder gebruik van een woordenboek. Dit kunt u heel goed in tweetallen laten doen.

Afsluiting

Kies voor de nabespreking enkele woorden uit het Bouwschrift die lastig zijn door hun betekenis. Dat woorden in een zin zijn aangeboden, betekent niet altijd dat de leerlingen ze daarom ook snappen.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 19

Controledictee 108

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 De goochelaar doet of hij tovert.	goochelaar
2 Dit is een gigantische puinhoop.	gigantische
3 Hij schrijft heel erg priegelig.	priegelig
4 Die man is illegaal in ons land.	illegaal
5 Ik weet er absoluut niets van.	absoluut
6 Zij kan erg irritant reageren.	irritant
7 Je moet niet zo kleinzerig doen.	kleinzerig
8 Ik maak een leuke surprise.	surprise
9 Die blessure geneest heel slecht.	blessure
10 Deze stenen zijn erg poreus.	poreus
11 Het podium wordt afgebroken.	podium
12 We gaan straks naar het museum.	museum
13 Ik heb last van bronchitis.	bronchitis
14 De dief verdween in de menigte.	menigte
15 Die hond is heel erg agressief.	agressief
16 'Doe niet zo egoïstisch.'	egoïstisch

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een tekst bedenken over een bijzonder dier. Hierbij gaat het vooral om de motivatie voor juist dat dier en om een goede beschrijving ervan.

De toelichting en het model in het Bouwschrift spreken waarschijnlijk voor zich. Daarmee kunnen de leerlingen de schrijftaak voorbereiden.

Afsluiting

De leerlingen moesten een titel bedenken voor hun tekst waaruit de bewondering voor het dier blijkt. Welke creatieve titels hebben ze bedacht? Bespreek er enkele. Waarschijnlijk zijn er leerlingen die hetzelfde dier hebben gekozen maar een totaal andere titel hebben bedacht.

Introductie

U hoeft het dictee verder niet toe te lichten.

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen onder uw begeleiding. De overige leerlingen oefenen zelfstandig.

De extra stelopdracht op bladzijde 9 van het Bouwboek spreekt voor zich. Op de tekening zijn twee meisjes te zien die door een bos fietsen. Langs het bospad ligt een hondje met een ketting aan een boom vastgebonden. Het bijbehorende verhaal mogen de leerlingen zelf bedenken. De opdracht, het verhaalstramien en de werkvolgorde zijn onveranderd.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 20*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Bij het oefenen moet de nadruk liggen op het lettergreep voor lettergreep bekijken en schrijven van de woorden. Maar eerst moeten de leerlingen hun fouten verbeteren op het dicteeschema. Ze oefenen door de woorden in lettergrepen verdeeld op te schrijven waarna ze de lastige lettergreep kleuren of onderstrepen. Ze prenten de woorden in op de gebruikelijke wijze en daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op dezelfde wijze als hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. Maar u controleert de uitvoering. Schenk vooral aandacht aan de wijze waarop ze de woorden inprenten.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen (schrijvers) hun teksten toelichten. Daarna prikt u alle teksten op een bord of bundelt u ze in een map, zodat ze voor iedereen toegankelijk zijn.

Woordpakketten (basisstof)

les 21 verleden tijd	les 22 verleden tijd	les 23 verleden tijd
rijden	rennen	kneden
vallen	botsen	vallen
helpen	sturen	troosten
zijn	regenen	breken
beginnen	heten	vechten
bekijken	haasten	mopperen
bedenken	raden	luisteren
verkopen	storten	kosten
verdwijnen	luiden	doden
verbinden	ontmoeten	starten
houden	wachten	braden
snijden	pesten	melden
vinden	praten	vluchten
worden	branden	rusten
binden	antwoorden	landen
		branden
		planten
		stoten

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Taalvaardige leerlingen kunnen alle oefeningen zelfstandig maken.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek oefening 2 van les 22 en 23 met behulp van de hulpkaart (kopieerblad 25). Loop het schema voor de verleden tijd stap voor stap na. In les 21 mag oefening 2 geen problemen opleveren: het gaat hier om sterke werkwoorden.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 21 oefening 2: bedenken
- les 22 oefening 2: heten, haasten
- les 23 oefening 1: kneden, troosten
oefening 2: melden

Materiaal

- *Bouwschrift les 21 t/m 23*
- *Bouwboek les 21 t/m 23*
- *Kopieerbladen 9 t/m 11 en 19*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

In deze lessen worden naast de begrippen doe-woord en ik-vorm, de begrippen werkwoord en stam aangeboden. Vertel de leerlingen dat ze deze begrippen zullen gaan gebruiken in het voortgezet onderwijs.

De verleden tijd wordt herhaald, toegepast op werkwoorden met voorvoegsels. Zet een voorbeeld van zo'n werkwoord op het bord en laat de leerlingen een zin bedenken in de v.t. Laat ze daarna een zin bedenken met hetzelfde werkwoord als voltooid deelwoord.

les 21

Les 21	verleden tijd: sterke werkwoorden
1	Let op! Voorbij tijd betekent hetzelfde als verleden tijd. Doe-woorden betekenen hetzelfde als werkwoorden. Er zijn sterke en zwakke werkwoorden. Zet de komma op de goede plaats. Vul de persoonsvorm in. (v.t.) rijden Anne _____ in de sloot vallen en _____ in het water. helpen De vrouw _____ het meisje zijn maar ze _____ al kletsnat.
2	Vul de persoonsvorm in. (v.t.) beginnen Het _____ opeens te regenen. bekijken Sabine _____ alles heel kritisch. bedenken Kevin _____ dit slimme plannetje. verkoppen Die man _____ veel aardbeien. verdwijnen De zon _____ achter de wolken. verbinden De dokter _____ de gebroken arm.
3	Bedenk een zin in de verleden tijd (voorbeeld: tijd) en schrijf hem op. rijden _____ houden _____ snijden _____ vinden _____ worden _____ blinden _____
Kopieerblad 9 of Bouwboek blz. 10	

Opgave 1

Persoonsvorm en komma invullen.
Illustratie: Anne rijdt in de sloot.

Opgave 2

Persoonsvorm invullen.

Opgave 3

Een zin bedenken in de verleden
(voorbeeld: tijd).

les 22

Les 22	verleden tijd: zwakke werkwoorden
1	Let op! De ik-vorm van een werkwoord heet: stam. Het betekent precies hetzelfde. Bij zwakke werkwoorden in de verleden tijd, schrijf je ik-vorm (stam) + te of ten de al den Vul de persoonsvorm in. (v.t.) Kies uit: rennen, bidden, sturen, regenen. Het _____ voortdurend. Pluisteling _____ een hand de straat op. De chauffeur _____ meteen oprij. Daardoor _____ de auto tegen een lantaarnpaal.
2	Vul de persoonsvorm in. (v.t.) heten Hoe _____ die jongen die wegliep? haasten Wij _____ ons meteen naar huis. raden Rosa _____ het goede antwoord. storten Het vliegtuig _____ vanmorgen neer. luiden Wie _____ glisteren de klok? ontmoeten Wij _____ haar vorige week.
3	Bedenk een zin in de verleden tijd (voorbeeld: tijd) en schrijf hem op. wachten _____ pesten _____ praten _____ branden _____ antwoorden _____
Kopieerblad 10 of Bouwboek blz. 10	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een auto-ongeluk.

Opgave 2

Persoonsvorm invullen.

Opgave 3

Een zin bedenken in de verleden
(voorbeeld: tijd).

les 23

Les 23	verleden tijd: sterke en zwakke werkwoorden
1	Vul van elk werkwoord de goede persoonsvorm in. (v.t.) kleden vallen Ik _____ De vaas _____ troosten breken Ik _____ De vaas _____ vechten mopperen Ik _____ Zij _____ Hij _____
2	Vul de persoonsvorm in. (v.t.) kosten Hoeveel _____ die schoenen? doden De poes _____ een mus. starten De auto _____ heel moeilijkzaam. braden Moeder _____ het vlees. melden De radio _____ veel files. vluchten Wij _____ voor het onweer.
3	Bedenk een zin in de verleden tijd (voorbeeld: tijd) en schrijf hem op. rusten _____ landen _____ kosten _____ branden _____ planten _____ stoten _____
Kopieerblad 11 of Bouwboek blz. 10	

Opgave 1

Persoonsvorm invullen.
Illustratie: een gebroken vaas.

Opgave 2

Persoonsvorm invullen.

Opgave 3

Een zin bedenken in de verleden
(voorbeeld: tijd).

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 9 t/m 11 vervoegen de leerlingen de werkwoorden in de tegenwoordige en de verleden tijd en vullen ze van elk werkwoord het voltooid deelwoord in. Doe een werkwoord samen met de instructiegroep voordat ze zelf aan de slag gaan. Tot slot kiezen ze weer vijf woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

De taalvaardige leerlingen gaan aan de slag met de twee extra woordpakketten op bladzijde 10 van het Bouwboek. Op kopieerblad 19 schrijven ze van elk werkwoord de verleden tijd op. Dit is lastig omdat meestal de eerste lettergreep van het werkwoord in de persoonsvorm los van de rest van het woord komt te staan (aanbranden – brandde aan, maar ontmoeten – ontmoette). Daarna zoeken ze bij elk werkwoord een zelfstandig naamwoord dat erbij hoort:

- 1 Ze zoeken de zelfstandige vorm van het werkwoord.
Voorbeeld: instorten – instorting.
- 2 Ze zoeken een zelfstandig naamwoord waarop het werkwoord van toepassing is.
Voorbeeld: aanbranden – het eten.

Als laatste maken ze nog een zinsopdracht.

Afsluiting

Vraag de leerlingen welke werkwoorden ze lastig vonden bij de oefeningen in het Bouwschrift.

Introductie dictee

Het dictee is een zinsdictee van twaalf enkelvoudige zinnen. In deze zinnen komen alle woordtypen voor waarvoor een spellingregel geldt. Na het opschrijven van een zin moeten de leerlingen de persoonsvorm onderstrepen.

Wijs ze bij het schrijven van de zinnen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Laat de leerlingen de zinnen opschrijven met steeds een regel ertussen. Daardoor kunnen ze hun fouten verbeteren tussen de regels.

Materiaal

- Een gelinieerd blad
- Bouwschrift les 24

Controledictee 109

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Zeg de zin in jezelf na en schrijf de zin op.
- 3 Als je de zin niet meer weet, wacht je rustig af.
De zin wordt nog een keer herhaald.
- 4 Lees de zin na en let op hoofdletters en leestekens.

Schrijf de zin op en onderstreep de persoonsvorm.

- 1 De radio melde vele kilometers file.
- 2 De villa brandde helemaal af.
- 3 De bewaker hield de waakhond stevig vast.
- 4 Ik ontmoette hem tijdens onze vakantie.
- 5 De verpleegster verbond de brandwonden.
- 6 Hij werd tegengehouden door een brandweerman.
- 7 Hij sneed zichzelf lelijk in zijn vinger.
- 8 Zij raadde precies het goede antwoord.
- 9 De tractor reed met grote snelheid omlaag.
- 10 Het meisje troostte haar gevallen vriendinnetje.
- 11 De havik doodde zijn prooi onmiddellijk.
- 12 Zij vond een paraplu tussen de struiken.

Score woordspelling

Voldoende: 5 of minder fouten (25 lastige woorden).

Score persoonsvorm

Onderstrepen: voldoende bij 11 of meer woorden goed.

Schrijven: voldoende bij 10 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een brief bedenken die ze aan een bekende zouden willen schrijven.

Ze hebben dit al eerder gedaan. Toch is het goed even in te gaan op de begroeting en de afsluiting van zo'n brief. Ze kunnen de brief voorbereiden met het schema in het Bouwschrift. Daarna volgt, zoals gebruikelijk, de echte schrijfpdracht.

Afsluiting

Bespreek de trefwoorden die een of twee leerlingen hebben bedacht. Zijn ze een goed hulpmiddel om de brief te schrijven of zijn er betere trefwoorden te bedenken?

Introductie

U hoeft het dictee verder niet toe te lichten.

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen onder uw begeleiding. De overige leerlingen oefenen zelfstandig en gaan daarna verder met de tweede schrijftaak.

De tweede stelopdracht op bladzijde 11 van het Bouwboek spreekt voor zich. Het gaat over een verhaal dat iemand vertelt aan twee kinderen, over een zeiljacht en een man die overboord is geslagen.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 25*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Als u de fouten hebt gecodeerd met L, A, R of P, kunnen de leerlingen deze fouten weer zelf opzoeken en verbeteren. Ze oefenen de gewone woorden door deze in lettergrepen verdeeld op te schrijven en zo in te prenten. Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

Ze oefenen de woorden met persoonsvormfouten door met de regelkaart de stappen te beschrijven die ze moeten zetten, totdat ze bij de correcte schrijfwijze van de persoonsvorm uitkomen.

• Begeleid oefenen

Oefen de persoonsvormfouten samen met de groep zwakke spellers. Daarna kunnen ze individueel of in tweetallen hun gewone woordfouten opzoeken en verbeteren. Ze oefenen de woorden op de manier die hierboven is beschreven onder 'Zelfstandig oefenen'.

Afsluiting

Bespreek met name de afsluiting die past bij een brief aan een bekende. Laat enkele leerlingen hun brief voorlezen.

Woordpakketten (basisstof)

les 26 x, y en th

puppy
experiment
jury
textiel
marathon
examens
claxon
expres
extra
excuses
lolly's
puppy's
taxi's
boxen
claxons
pyjama
jury's
extra's
gymnastiek

les 27 x, y en th

exporteren
exposeren
exploderen
experimenteren
excuseren
excursie
expeditie
expositie
experiment
bibliotheek
discotheek
dynamiet
explosie
fax
encyclopedie
mixer
dynamo
thermometer
examen

les 28 x, y en th

mysterieus
sympathiek
nylon
hysterisch
hobby
thermoskan
thermostaat
yoghurt
mayonaise
teddybeer
skippybal
discotheek
videotheek
explosie
luxueus
gymmen
per expresse
expressievak
theezakjes

van oefening 2 van elke les en voor de woorden van oefening 3 van les 28.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 26 oefening 2: claxon, expres, excuses
oefening 3: boxen
- les 27 oefening 2: excursie, experiment, discotheek, explosie
oefening 3: fax, dynamo
- les 28 oefening 2: thermoskan
oefening 3: luxueus, per expresse, expressievak

Materiaal

- *Bouwschrift les 26 t/m 28*
- *Bouwboek les 26 t/m 28*
- *Kopieerbladen 12 en 20*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

De leerlingen oefenen nieuwe woorden met x, y of th. Voor de taalvaardige leerlingen hoeft u dit niet toe te lichten. Zij kunnen zelfstandig aan het werk. U bespreekt elke oefening wel met de instructiegroep.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

In les 26 kan oefening 3 lastig zijn. Maar taalvaardige leerlingen moeten zelfstandig het meervoud kunnen vormen. Bij de nabespreking van de les komt dit nog aan de orde. De leerlingen kennen alle andere oefenvormen.

• Begeleid oefenen

Instructie

Doe oefening 3 van les 26 mondeling met alle leerlingen. Besteed verder aandacht aan de woordbetekenis. Ondanks het feit dat bijna alle woorden in zinnen worden geoefend, hoeft de betekenis niet altijd vanzelfsprekend te zijn. Dit geldt vooral voor de woorden

les 26

Les 26	x, y en th								
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: puppy, experiment, jury, textiel, marathon. Geweven stof heet: _____. Een lange hardlooppwedstrijd: _____. Een ander woord voor jong hondje: _____. Een proef om iets te onderzoeken: _____. Mensen die een winnaar aanwiltzen: _____.								
	2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: examen, claxon, expres, extra, excuses. Ik heb het niet _____ gedaan. Zij is geslaagd voor het _____. De _____ maakt een vreselijk kabaal. Georg heeft zijn _____ aangeboden. Ik neem _____ boterhammen mee.								
	3 Maak er meervoud van. <table border="0"> <tr> <td>lolly _____</td> <td>claxon _____</td> </tr> <tr> <td>puppy _____</td> <td>examen _____</td> </tr> <tr> <td>taxi _____</td> <td>jury _____</td> </tr> <tr> <td>box _____</td> <td>extra _____</td> </tr> </table>	lolly _____	claxon _____	puppy _____	examen _____	taxi _____	jury _____	box _____	extra _____
lolly _____	claxon _____								
puppy _____	examen _____								
taxi _____	jury _____								
box _____	extra _____								
	4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde. <table border="0"> <tr> <td>ja-py-ma _____</td> <td>ment-pe-ex-ri _____</td> </tr> <tr> <td>nas-tiek-gym _____</td> <td>cu-ses-ex _____</td> </tr> <tr> <td>thon-ra-ma _____</td> <td>py's-pup _____</td> </tr> </table>	ja-py-ma _____	ment-pe-ex-ri _____	nas-tiek-gym _____	cu-ses-ex _____	thon-ra-ma _____	py's-pup _____		
ja-py-ma _____	ment-pe-ex-ri _____								
nas-tiek-gym _____	cu-ses-ex _____								
thon-ra-ma _____	py's-pup _____								

Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 12

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een mislukt experiment.

Opgave 2

Woord zoeken.

Opgave 3

Meervoudsvormen maken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 27

Les 27	x, y en th		
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: exporteren, exposeren, exploderen, experimenteren, excuseren. Iets gaat ontploffen: _____. Een proef nemen: _____. Dingen tentoonstellen: _____. Verontschuldiging aanbieden: _____. Uitvoeren naar het buitenland: _____.		
	2 Kies het goede woord. <table border="0"> <tr> <td>excursie - expeditie</td> <td>expositie - experiment</td> </tr> </table> Een tocht door het oerwoud is een _____. Dit is een _____ van schilderijen. bibliotheek - discotheek dynamiet - explosie In een _____ hoor je geen lawaai. Met _____ kun je een ontploffing veroorzaken.	excursie - expeditie	expositie - experiment
excursie - expeditie	expositie - experiment		
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: fax, encyclopedie, mixer, dynamo, thermometer. In een _____ kun je iets opzoeken. Met een _____ kun je dingen mengen. Met een _____ kun je de temperatuur meten. Met een _____ kun je een bericht verzenden. Met een _____ kun je stroom opwekken.		
	4 Bedenk zelf de tweede lettergreep. Schrijf het hele woord op. <table border="0"> <tr> <td>ex _____ sie</td> <td>ex _____ men</td> </tr> </table>	ex _____ sie	ex _____ men
ex _____ sie	ex _____ men		

Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 12

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een expositie van beeldhouwwerken.

Opgave 2

Het goede woord kiezen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Woord aanvullen met een lettergreep.

les 28

Les 28	x, y en th		
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: hysterisch, mysterieus, sympathiek, nylon, hobby. Erg aardig zijn: _____. Dunne kunststof: _____. Niet meer weten wat je doet: _____. Ander woord voor liehebberij: _____. Ander woord voor geheimzinnig: _____.		
	2 Kies het goede woord. <table border="0"> <tr> <td>thermoskan - thermostaat</td> <td>yoghurt - mayonaise</td> </tr> </table> De verwarming regel je met een _____. Een zurig nagerecht heet _____. teddybeer - skippybal discotheek - videotheek Die _____ is van pluche gemaakt. Dansen doe je in een _____.	thermoskan - thermostaat	yoghurt - mayonaise
thermoskan - thermostaat	yoghurt - mayonaise		
	3 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: explosie, luxueus, gymmen, per, expresse, expressievak. Ik verzend dit pakje _____. In de verte klonk een _____. Die auto is heel _____ uitgevoerd. Tekenen is een _____. Bezig zijn met gymnastiek heet _____.		
	4 Zet de lettergrepen in de goede volgorde. <table border="0"> <tr> <td>theek-co-dis _____</td> <td>jes-thee-zak _____</td> </tr> </table>	theek-co-dis _____	jes-thee-zak _____
theek-co-dis _____	jes-thee-zak _____		

Kopieerblad 12 of Bouwboek blz. 12

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een discotheek.

Opgave 2

Het goede woord kiezen.

Opgave 3

Woord zoeken.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 12 rubriceren de leerlingen de woorden, waarbij ze ze in lettergrepen verdelen en zo opschrijven. Ze onderstrepen (of kleuren) de lastige lettergreep. Als ze ruimte over hebben, kunnen ze zelf eerder geoefende woorden toevoegen. Daarna kiezen ze weer vijf woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek treft u op bladzijde 12 twee extra woordpakketten met x-, y- en th-woorden aan. Allereerst alfabetiseren de leerlingen deze woorden op kopieerblad 20. Dan volgen woordbetekenisoefeningen waarbij ze eventueel een woordenboek kunnen gebruiken. Hierbij kunnen ze heel goed in tweetallen werken, zeker als er te weinig woordenboeken voorhanden zijn.

Afsluiting

Bespreek de meervoudsvormen die voorkomen in oefening 3 van les 26 uit het Bouwschrift. U kunt ook oefening 2 van les 27 en 28 bespreken: hadden de leerlingen moeite met het kiezen van het juiste woord?

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 29

Controledictee 110

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Mijn zus moet examen doen.	examen
2 Zij heeft haar excuses aangeboden.	excuses
3 Ik werd wakker door een explosie.	explosie
4 De bibliotheek is vandaag gesloten.	bibliotheek
5 Deze excursie was heel leuk.	excursie
6 Ik verzend dit pakje per expresse.	per expresse
7 Mijn broers exporteren bloemen.	exporteren
8 Die claxon maakt veel herrie.	claxon
9 Ik vind hem heel sympathiek.	sympathiek
10 De thermometer hang aan de muur.	thermometer
11 De dynamo van mijn fiets is stuk.	dynamo
12 Hij begon hysterisch te gillen.	hysterisch
13 Mijn hobby is zwemmen.	hobby
14 Het experiment is mislukt.	experiment
15 De kamer ziet er mysterieus uit.	mysterieus
16 De taxi's staan voor het station.	taxi's

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan per brief informatie vragen voor de voorbereiding van een schoolreis (of excursie). Voordat je om informatie gaat vragen, moet je goed nadenken over wat je precies wilt weten. De leerlingen kunnen hieraan werken met de vragen uit het Bouwschrift. Besteed verder aandacht aan de begroeting en aan de inleiding van zo'n brief.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen hun inleiding voorlezen. Hoe krijgt de lezer een zo duidelijk mogelijk beeld van de bedoeling van de schrijver?

Introductie

Na afloop van het dictee zult u merken dat de leerlingen gevarieerde fouten hebben gemaakt omdat behalve de x, y en th nagenoeg alle spellingregels aan bod zijn gekomen. Omdat de desbetreffende leerlingen het probleem niet zullen hebben herkend, zullen ze dit nu specifiek moeten gaan oefenen.

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen onder uw begeleiding, zodat u er zeker van bent dat dit op de juiste wijze gebeurt. De overige leerlingen oefenen zelfstandig.

De tweede stelopdracht op bladzijde 13 van het Bouwboek spreekt voor zich. Het verhaal gaat over twee mannen die een trektocht maken door het oerwoud. Op hun pad ligt een grote slang.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 30*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen verbeteren hun fouten op het dicteeschema. Daarna gaan ze de fout geschreven woorden oefenen door elk woord in lettergrepen te benoemen en op te schrijven, waarna ze de lastige lettergreep of letters onderstrepen of kleuren.

Vervolgens prenten ze het woordbeeld van deze woorden in (in lettergrepen benoemen – bedekken – in je hoofd kijken – woord schrijven – controleren). Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op de wijze zoals hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'. Controleer vooral het schrijven in lettergrepen. Dit moet de leerlingen houvast geven bij het onthouden van deze woorden.

Afsluiting

Laat enkele leerlingen hun brief voorlezen.

Woordpakketten (basisstof)

les 31 vreemde woorden

hangar
aula
jack
shirt
chips
dieet
chloor
shock
kick
show
cadeau
detail
truc
truck
coach
trainer
kitten
puppy

les 32 vreemde woorden

föhn
fjord
fluor
cape
chic
goal
quiz
plaid
finish
journaal
maïs
jam
junk
punk
camping
camper
snack
cake

les 33 vreemde woorden

diner
lunch
kitsch
toilet
bazaar
score
aids
flat
short
applaus
broche
button
route
rails
jeep
tank
plastic
nylon

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 31 oefening 2: alle woorden
oefening 3: alle woorden
- les 32 oefening 2: alle woorden
oefening 3: alle woorden
- les 33 oefening 2: alle woorden
oefening 3: alle woorden

N.B. Bij les 33 verbeeld de tekening de tweede betekenis van het woord toilet. Wijs de leerlingen hierop.

Materiaal

- Bouwschrift les 31 t/m 33
- Bouwboek les 31 t/m 33
- Kopieerbladen 13 en 21

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

Lees samen met de leerlingen alle woorden die in de les voorkomen. Ze kennen dan de goede uitspraak. Daarna kunnen de taalvaardige leerlingen zelfstandig de opdrachten maken.

Zelfstandig en begeleid oefenen

- **Zelfstandig oefenen**

De leerlingen kennen de oefenvormen.

- **Begeleid oefenen**

Instructie

Bespreek oefening 2 en 3 voor de woordbetekenis. Uit de zinnen is de betekenis niet altijd af te leiden. Daarna kunnen ook de zwakkere spellers aan het werk.

les 31

Les 31	vreemde woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: hangar, aula, jack, shirt, chips. Een overhemd met korte mouwen: _____ Een sportief, kort jasje: _____ Een garage voor vliegtuigen: _____ Dunne schijfjes gebakken aardappel: _____ Een grote zaal in een gebouw: _____
	2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: dieet, chloor, shock, kick, show. We gaan naar een _____ in het theater. In het zwembad wordt _____ in het water gedaan. De dokter schreef een streng _____ voor. Door het ongeluk heeft ze een _____ opgelopen. Van die muziek krijg ik een _____.
	3 Kies het goede woord. cadeau - detail truc - truck Een _____ is een klein onderdeel van iets. Een _____ is een soort vrachtwagen. coach - trainer kitten - puppy De _____ laat de spelers oefenen. Een _____ is een jong katje.
	4 Bedenk de ontbrekende letter. Schrijf het hele woord op. f _ _ _ _ _ s _ _ _ _ _ Kopieerblad 13 of Bouwboek blz. 14

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een hangar met zweefvliegtuigen.

Opgave 2

Woord zoeken.

Opgave 3

Het goede woord kiezen.

Opgave 4

Woorden aanvullen.

les 32

Les 32	vreemde woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: fahn, fjord, fluor, cape, chle. Deftig en duur cruïtzen: _____ Een smalle, steile inham: _____ Een wijde jas zonder mouwen: _____ Een apparaat om je haar te drogen: _____ Stof waarvan je tanden sterk worden: _____
	2 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: goal, quiz, plaid, finish, journaal. Een deftig woord voor doelpunt: _____ De eindstreep bij een wedstrijd: _____ Een speciaal soort reisdeken: _____ Een programma met nieuwsberichten: _____ Een spel waarbij je vragen moet beantwoorden: _____
	3 Kies het goede woord. mals - jam junk - punk _____ is gemaakt van vruchten. Een _____ is verslaafd aan drugs. camping - camper snack - cake Een kampeerauto wordt ook wel _____ genoemd. Een hartig hapje is een _____.
	4 Bedenk de ontbrekende letter. Schrijf het hele woord op. f _ _ _ _ _ sn _ _ _ k Kopieerblad 13 of Bouwboek blz. 14

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een bungalow met terras.

Opgave 2

Woorden zoeken bij een zin.

Opgave 3

Het goede woord kiezen.

Opgave 4

Woorden aanvullen.

les 33

Les 33	vreemde woorden
	1 Zoek het woord dat bij de zin past. Kies uit: diner, lunch, kitsch, toilet, boxcar. Een deftig woord voor wc: _____ Een ander woord voor namaakkunst: _____ Een deftig woord voor avondeten: _____ Een bijzonder soort markt: _____ Een deftig woord voor middageten: _____
	2 Zoek het woord dat in de zin past. Kies uit: score, aids, flat, short, applaus. Hij woont in een _____ met tien verdiepingen. Een korte zomerbroek wordt _____ genoemd. _____ is een heel erge ziekte. In je handen klappen uit bewondering, heet _____. De _____ van die wedstrijd is 4-2.
	3 Kies het goede woord. broche - button route - rails Op een _____ staat soms een tekst. Ik heb een beschrijving van de _____ bij me. jeep - tank plastic - nylon Een _____ rijdt op rupsbanden. Die emmer is van _____ gemaakt.
	4 Bedenk de ontbrekende letter. Schrijf het hele woord op. lun _ _ _ h kit _ _ _ ch Kopieerblad 13 of Bouwboek blz. 14

Opgave 1

Woord zoeken bij een omschrijving.
Illustratie: een toilettafel met spullen.

Opgave 2

Woord zoeken.

Opgave 3

Het goede woord kiezen.

Opgave 4

Woorden aanvullen.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 13 schrijven de leerlingen de woorden in alfabetische volgorde, eerst in delen (letters of lettergrepen), daarna met de lettergrepen aan elkaar. Tot slot kiezen ze vijf woorden uit waarmee ze zinnen bedenken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

Op bladzijde 14 van het Bouwboek staan twee extra woordpakketten. De leerlingen alfabetiseren de woorden eerst op kopieerblad 21, waarna ze er woordbetekenisoefeningen mee doen.

Afsluiting

Laat de leerlingen alle woorden hardop voorlezen om de uitspraak te oefenen.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 34

Controledictee 111

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Ik heb een regenjack aan.	regenjack
2 Hij kreeg een leuk cadeau.	cadeau
3 Het water ruikt naar chloor.	chloor
4 Een hangar is een soort loods.	hangar
5 Met een föhn droog je je haar.	föhn
6 Ik kijk altijd naar het journaal.	journaal
7 Aids is een gevaarlijke ziekte.	aids
8 De pianist kreeg veel applaus.	applaus
9 De eindstreep wordt finish genoemd.	finish
10 We doen mee aan een quiz.	quiz
11 Ik vond een button op straat.	button
12 Zij slapen in een camper.	camper
13 Ik vind dit een prachtige show.	show
14 Deze tent is van nylon gemaakt.	nylon
15 Een doelpunt heet ook wel goal.	goal
16 Een trein rijdt over rails.	rails

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een gebruiksaanwijzing schrijven voor een computerprogramma dat in de klas gebruikt wordt.

Een goede gebruiksaanwijzing schrijven, is lastig. Want de gebruiksaanwijzing moet echt alles beschrijven wat nodig is om met het programma te kunnen werken. Als deze opdracht te moeilijk is voor individuele leerlingen, mogen zij in een tweetal of groepje werken. Door deze opdracht krijgt u meteen inzicht in de computervaardigheid van de leerlingen.

De extra stelopdracht toont een tekening van een bankoverval, met een toeschouwer voor de deur van de bank. De opdracht zelf staat in schema uitgewerkt, zodat dit verder geen problemen zal geven.

Afsluiting

Ga na welke gebruiksaanwijzingen de leerlingen willen schrijven en bespreek daarvan alvast de inleiding.

Introductie

De leerlingen zullen veel verspreide fouten hebben gemaakt in het dictee. Ze moeten de fout geschreven woorden inprenten omdat de schrijfwijze ervan voor hen niet te beredeneren is. De leerlingen oefenen zelfstandig of begeleid, afhankelijk van een voldoende of onvoldoende dicteescore.

De tweede stelopdracht op bladzijde 15 van het Bouwboek gaat over een overval in een winkel. De opbouw van het verhaal spreekt voor zich.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 35*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De leerlingen verbeteren hun fouten op het dicteeschema. Ze oefenen de fout geschreven woorden op een blanco blaadje als volgt:

- woord goed bekijken;
- woord afdekken;
- woord met ogen dicht opschrijven (het zijn allemaal korte woorden);
- woord controleren.

Ze oefenen net zo lang totdat ze de woorden correct kunnen schrijven. Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift. Ze zullen waarschijnlijk veel woorden in de kolom 'uitzonderingen' moeten plaatsen. Laat hen dit zelf uitzoeken.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op de wijze zoals hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'.

Afsluiting

Vergelijk de gebruiksaanwijzingen die verschillende leerlingen hebben geschreven voor hetzelfde computerprogramma.

Woordpakketten (basisstof)

les 36 samengestelde woorden

vogelverschrikker
dierenbescherming
bestrijdingsmiddel
kilometerteller
vingerafdrukker
bagagedrager
parkeerautomaat
voetbalwedstrijd
wereldkampioen
horlogebandje
parkeergarage
politiebureau
vrachtwagenchauffeur
tractorbestuurder

les 37 samengestelde woorden

metaaldetector
zomervakantie
waterkering
geneesmiddel
handtekening
bejaardentehuis
politieagent
dierenboerderij
kievitseieren
verkeersagenten
veiligheidsriemen
levensmiddelen
vakantiereizen
achteruitrijlamp

les 38 samengestelde woorden

vulkaanuitbarsting
wateroppervlak
landbouwgebieden
overwinningen
bovenverdieping
ondertekenen
tegenstanders
ondersteboven
bagageruimte
lichaamsverzorging
voetgangerslichten
ontdekkingsreizen
honderdduizend
kinderboekenweek

Materiaal

- *Bouwschrift les 36 t/m 38*
- *Bouwboek les 36 t/m 38*
- *Kopieerbladen 14 en 22*

Extra materiaal

Geen.

Lesverloop

Introductie spellingaspecten

De leerlingen gaan oefenen met lange samengestelde woorden. Herinner ze aan de meervouds-n en aan de verbindings-s. Daarna kunnen de taalvaardige leerlingen aan het werk.

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

De taalvaardige leerlingen kennen alle oefenvormen en kunnen volledig zelfstandig aan de slag.

• Begeleid oefenen

Instructie

Bespreek oefening 2 en 3 van elke les. De overige oefeningen wijzen zich vanzelf.

Woordbetekenis

Besteed in ieder geval aandacht aan:

- les 36 oefening 1: bestrijdingsmiddel
- les 37 oefening 1: metaaldetector
oefening 2: bejaardentehuis
- les 38 oefening 1: wateroppervlak
oefening 3: lichaamsverzorging

les 36

Les 36	samengestelde woorden
1	Vul in. Kies uit: vogelverschrikker, dierenbescherming, bestrijdingsmiddel. Een _____ helpt vaak niet tegen lastige vogels. Een echt _____ is niet toegestaan. Daar zorgt de _____ voor. Maar wat dan?
2	Bedenk het woord dat in de zin past. Vul het tweede woorddeel in. Op mijn fiets zit een kilometer _____. De dief heeft vinger _____ achtergelaten. Achter op mijn fiets zit een bagage _____. Bij deze parkeer _____ kun je betalen. De voetbal _____ is bijna afgelopen.
3	Maak zelf de samenstellingen. (Pas op!)
4	Zet de lettergrepen in de goede volgorde. chau- vrach- wa- leu- gen tor- be- der- stuur- trac

Kopieerblad 14 of Bouwboek blz. 16

Opgave 1

Woord kiezen.

Illustratie: een vogelverschrikker.

Opgave 2

Woord bedenken in een zin.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 37

Les 37	samengestelde woorden
1	Vul in. Kies uit: metaaldetector, zomervakantie, waterkering. Bedenk zelf het slot van de laatste zin en schrijf hem op. De duinen vormen een _____. In de _____ lopen daar veel toeristen. De man zoekt met een _____ naar _____ metalen voorwerpen. Vask vindt hij _____.
2	Bedenk het woord dat in de zin past. Vul het eerste woorddeel in. Voor deze ziekte bestaat nog geen _____ middel. Je moet hier je _____ tekening zetten. Mijn oma woont in een _____ tehuis. De _____ agent arresteerde de dief. Op een _____ boerderij zijn veel dieren.
3	Maak zelf de samenstellingen. (Pas op! Er moet steeds een letter bij!)
4	Zet de lettergrepen in de goede volgorde. kan- kle- rel- va- zen ter- rij- uit- ach- lamp

Kopieerblad 14 of Bouwboek blz. 16

Opgave 1

Woord kiezen.

Illustratie: een man met een metaaldetector.

Opgave 2

Woord bedenken in een zin.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

les 38

Les 38	samengestelde woorden
1	Vul in. Kies uit: vulkaanuitbarsting, wateroppervlak, landbouwgebieden. Een _____ is gevaarlijk. De lava overstroomt bossen en _____. Zelfs het _____ wordt gloeiend heet.
2	Mak de woorden met over, onder, boven of tegen. Zij hebben veel _____ winningen behaald. Mijn kamer ligt op de _____ verdieping. Je moet deze brief nog _____ tekenen. Onze _____ standers zijn al gearriveerd. De aap hangt _____ steboven aan de tak.
3	Maak zelf de samenstellingen. (Pas op!)
4	Zet de lettergrepen in de goede volgorde. dul- twee- hon- zend- derd der- boe- kin- ken- week

Kopieerblad 14 of Bouwboek blz. 16

Opgave 1

Woord kiezen.

Illustratie: een vulkaanuitbarsting.

Opgave 2

Woord vormen met een voorzetsel.

Opgave 3

Samenstellingen vormen.

Opgave 4

Lettergrepen in de goede volgorde zetten.

Individuele verwerking

• Bouwschrift (instructiegroep)

Op kopieerblad 14 verdelen de leerlingen elke samenstelling in woorddelen, waarna zij haar opschrijven. Ze plaatsen de samenstellingen met de verbindings-s in een aparte kolom. Daarna kiezen ze weer vijf woorden waarmee ze zinnen maken.

• Bouwboek (activiteitengroep)

In het Bouwboek treft u op bladzijde 16 twee extra woordpakketten aan. Op kopieerblad 22 schrijven de leerlingen de woorden eerst in twee woorddelen op. Daarna bedenken ze met een van beide woorddelen een nieuwe samenstelling en schrijven die op. Als laatste voeren ze een zinsopdracht uit.

Afsluiting

Bespreek klassikaal die woorden die lastig zijn door hun betekenis.

Introductie dictee

Het dictee bestaat uit zestien zinnen met in elke zin een dicteewoord. Alle woorden komen uit het basispakket. Geef kort aan waar het in het dictee vooral om gaat. Wijs de leerlingen op de volgende twee strategieën: kijk naar de 'woordfoto' in je hoofd en schrijf het woord op, of: verdeel het woord in klankgroepen en schrijf het woord in delen op (maar deze wel aan elkaar!).

Materiaal

- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bouwschrift les 39

Controledictee 112

Instructie

Geef de leerlingen vooraf de volgende instructie:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'in je hoofd gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 Mijn bagagedrager is afgebroken.	bagagedrager
2 Dit kost honderdduizend gulden.	honderdduizend
3 In deze mand zitten levensmiddelen.	levensmiddelen
4 Hier staat een handtekening.	handtekening
5 De parkeergarage is vol.	parkeergarage
6 We zijn wereldkampioen geworden.	wereldkampioen
7 Dit is een kilometerteller.	kilometerteller
8 Een vogelverschrikker helpt niet.	vogelverschrikker
9 De voetbalwedstrijd begint.	voetbalwedstrijd
10 Dit gebouw is het politiebureau.	politiebureau
11 Zijn vader is vrachtwagenchauffeur.	vrachtwagenchauffeur
12 Je moet veiligheidsriemen om doen.	veiligheidsriemen
13 Zij heeft veel overwinningen behaald.	overwinningen
14 Het wateroppervlak is rimpelloos.	wateroppervlak
15 Op dit glas staan vingerafdrukken.	vingerafdrukken
16 Mijn horlogebandje is versleten.	horlogebandje

Score

Voldoende: 12 of meer woorden goed.

Introductie steltaak

De leerlingen gaan een gedicht van Theo Olthuis beoordelen. Dit hoeft u verder niet toe te lichten. De opdracht kan in deze les afgerond worden, zodat de leerlingen in les 40 de tweede schrijfofdracht kunnen maken.

Afsluiting

Vraag enkele leerlingen hun verslag voor te lezen.

Introductie

De leerlingen zullen wellicht veel verspreide fouten hebben gemaakt in het dictee. Dit zullen vrijwel alleen regelfouten zijn omdat voor elk dicteewoord wel enkele regels gelden. Als de leerlingen hun fouten opzoeken en verbeteren, kunt u ze daarom het beste de regelkaart laten gebruiken.

De tweede stelopdracht op bladzijde 17 van het Bouwboek spreekt voor zich. Bijna alle leerlingen zullen nu tijd hebben voor deze opdracht. Op de tekening is een tuin te zien waarin een meisje planten besproeit met een tuinslang, terwijl een jongen stiekem zijn voet op de tuinslang zet. Het meisje ziet dit net wel of net niet. Beide gezichtspunten kunnen uitgangspunt zijn voor het verhaal.

Materiaal

- *Nagekeken dictees*
- *Bouwboek les 40*

Zelfstandig en begeleid oefenen

• Zelfstandig oefenen

Laat de leerlingen allereerst de fout geschreven woorden verbeteren op het dicteeschema. Daarna oefenen ze deze woorden door ze in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Ze prenten elk woord in op de volgende wijze:

- woord in lettergrepen benoemen;
- woord bedekken;
- woord in lettergrepen zeggen en schrijven;
- woord controleren.

Daarna schrijven ze de woorden weer bij in de desbetreffende kolom van 'moeilijke woorden' achter in het Bouwschrift.

• Begeleid oefenen

Leerlingen die een onvoldoende dicteescore hebben behaald, oefenen op de wijze zoals hierboven is omschreven onder 'Zelfstandig oefenen'.

Afsluiting

Bespreek de titels die de leerlingen hebben bedacht. Ze zullen nog geen tijd hebben gehad om hun teksten volledig uit te schrijven. Wellicht is daar tijd voor in les 41 en 42.

Inleiding

Les 41, 42 en 43 zijn bestemd voor herhaling, toetsing en eventueel speciale leerhulp naar aanleiding van een foutenanalyse. De volgorde is:

les 41: herhaling en keuzeactiviteiten

les 42: toetsing en keuzeactiviteiten

les 43: speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Voor speciale spellinghulp is één les gereserveerd. Uit de toets kan blijken dat u voor een enkele leerling meer tijd nodig hebt. In dat geval kunt u de speciale spellinghulp aanbieden tijdens het werken aan Blok 15. Dat houdt in dat u na deze drie afsluitende lessen in ieder geval aan dit volgende blok kunt beginnen.

Les 41 Herhaling en keuzeactiviteiten

Materiaal

- Bouwschrift
- Woordkaartjes
- Bouwboek (voor extra schrijfoopdrachten)

Lesverloop

Alle leerlingen gaan nog een keer de moeilijke woorden oefenen die ze achter in het Bouwschrift hebben opgeschreven. Ze doen dit door inprenting. Ze oefenen door de woorden op kaartjes te schrijven. Daarbij kleuren ze de lastige letter(s) of lettergreep rood. Na het oefenen nemen ze elkaar een luisterdictee af, door de woorden op de kaartjes voor te lezen. Voor dit dictee geldt de volgende instructie:

- 1 Luister naar het woord.
- 2 Kijk naar het woord 'in je hoofd'.
- 3 Schrijf het woord op.

Bij voorkeur laat u het tweetal dat samen oefent, ook samen het geschrevene nakijken. De leerlingen mogen de woorden die goed geschreven zijn in hun Bouwschrift kleuren of onderstrepen met kleurpotlood. De leerlingen die hiermee klaar zijn (of die geen woorden hoefden te oefenen) gaan verder met een keuzeactiviteit. Daarvoor kunnen ze kiezen uit de schrijfoopdrachten in het Bouwboek. De leerlingen uit de instructiegroep zijn waarschijnlijk niet of slechts incidenteel aan de opdrachten uit het Bouwboek toegekomen. Ook de taalvaardige leerlingen zullen een aantal opdrachten nog niet gemaakt hebben.

Les 42 Toetsing en keuzeactiviteiten

Materiaal

- ISO-toets 14
- Bijlage 6 Dicteeschema
- Bijlage 28 Foutenanalyseschema

Lesverloop

ISO-toets 14 is genormeerd voor afname na ± 53 didactische maanden (dl = 53). In het basisonderwijs zal

dat ongeveer november, groep 8 zijn. Onder de toets kunt u zien welke instructieaspecten zijn opgenomen en hoe vaak ze in het dictee voorkomen.

U moet de toets zo snel mogelijk nakijken, omdat de vervolgactiviteiten in les 43 afhangen van de toetsresultaten. Na de toets gaan alle leerlingen een schrijfoopdracht maken.

ISO-toets 14 november, groep 8 (dl = 53)

Instructie

We gaan een woorddictee maken. Het gaat zo:

- 1 Ik lees een zin voor.
- 2 Daarna zeg ik een woord uit de zin.
- 3 Je zegt dat woord na (hardop of fluisterend) en denkt aan het woord ('kijk in je hoofd').
- 4 Daarna schrijf je het woord op in kolom 1 of kolom 2 (van het dicteeschema). Je schrijft het woord in kolom 1 als je het woord 'gezien' hebt en anders in kolom 2.
- 5 Je leest het woord nog een keer na om te zien of je niets hebt vergeten.

	schrijf op
1 De inbreker werd gearresteerd.	gearresteerd
2 Ik vind die opmerking belachelijk.	belachelijk
3 De organisatie van de reis was prima.	organisatie
4 We hebben al genoeg vrijwilligers.	vrijwilligers
5 Ons nationaal elftal heeft gewonnen.	nationaal
6 Ik maak telefonisch een afspraak.	telefonisch
7 Het is noodzakelijk dat je komt.	noodzakelijk
8 De expeditie vertrekt morgen.	expeditie
9 Hij wordt met de ambulance opgehaald.	ambulance
10 Het was afschuwelijk om te zien.	afschuwelijk
11 Dit is ongeveer tien centimeter.	centimeter
12 Ik ben in Indonesië geweest.	Indonesië
13 Je moet onmiddellijk naar huis.	onmiddellijk
14 De automobilist rijdt te hard.	automobilist
15 Je moet die dampen niet inademen.	inademen
16 Zij koopt een reep chocolade.	chocolade
17 Doe niet zo geheimzinnig.	geheimzinnig
18 Hij liep opzettelijk tegen je aan.	opzettelijk
19 Dit boek komt uit de bibliotheek.	bibliotheek
20 Dit is eventueel wel mogelijk.	eventueel
21 De wedstrijd is zojuist geëindigd.	geëindigd
22 Hij is lid van de dierenbescherming.	dierenbescherming
23 Er staan twee handtekeningen onder.	handtekeningen
24 Hij had een zak sinaasappelen gekocht.	sinaasappelen
25 Mijn horlogebandje is gescheurd.	horlogebandje

Normering

goed:	23-25 woorden
voldoende:	19-22 woorden
twijfelachtig:	16-18 woorden
onvoldoende:	00-15 woorden

Opgenomen instructieaspecten

isch, heid:	2
ti(e)/sie, ge/zje:	4
eindklinker, 's:	2
eind-d/t:	4
ig, lijk:	4
trema:	2
samenstellingen:	5
lange klinker:	24
korte klinker:	6
tekenafspraken (ei/ij, au/ou, i/ie, ch/sj, ch/g, c/s, c/k, th, y, x):	14

Als zinsdictee kunt u eventueel zin 1, 2, 7, 8, 9, 16 en 24 gebruiken. U krijgt daarmee ook een beeld van de zinsvaardigheid van de leerlingen (u laat ze de persoonsvorm steeds onderstrepen).

Les 43 Speciale spellinghulp en keuzeactiviteiten

Materiaal

- Kopieerblad 23 Speciale leerhulp
- Bouwboek

Lesverloop

De nagekeken toets en de daaruit volgende foutenanalyse leiden tot een aantal vervolgactiviteiten.

Leerlingen die **voldoende** of **goed** scoren, hoeven alleen de woorden te oefenen die ze fout hadden.

Daarna nemen ze zichzelf een dictee af (instructie: lees het woord, bedek het, 'kijk in je hoofd', schrijf het woord op, controleer het). Vervolgens gaan deze leerlingen verder met een keuzeactiviteit uit het Bouwboek.

Voor leerlingen die **twijfelachtig** scoren, is de vervolgactiviteit afhankelijk van de gemaakte fouten. Met een foutenanalyse hebt u gekeken of het om verspreide fouten (verschillende soorten fouten) of om specifieke fouten (overeenkomstige fouten) gaat.

Verspreide fouten wijzen op automatiseringsproblemen. U kunt deze leerlingen de woorden laten oefenen met de al eerder beschreven visuele inprenting. Voor de specifieke fouten wordt hieronder beschreven wat voor speciale spellinghulp u kunt geven.

Bij leerlingen die **onvoldoende** scoren, gebruikt u de foutenanalyse om te ontdekken welke specifieke fouten ze maken. Voor die leerlingen vult u het overzicht in (kopieerblad 23) en organiseert u aanvullende instructie en oefening. Daarna kunt u ook voor deze leerlingen speciale activiteiten uitkiezen.

Speciale spellinghulp

• Analyse/weergavefouten

Deze luisterfouten ontstaan als gevolg van óf een onjuiste klankanalyse óf een onjuiste verlettering van de afzonderlijke klanken in de goede volgorde (klankpositie). Als een leerling zo'n fout maakt, kunt u het beste het desbetreffende woord laten inprenten.

• Klank-tekenkoppelingsfouten

Klank-letterfouten

De leerlingen oefenen door het inprenten van de woorden, gericht op het ontstaan van woordbeeld. Het inprenten kunt u het beste laten doen met woordkaartjes waarop de woorden worden geschreven. De lastige letter(s) wordt (worden) rood gekleurd. U kunt ook ruitjespapier gebruiken, waarbij elke letter in een vakje komt te staan. Daarna omlijnen de leerlingen elk vakje met een lastige letter met kleurpotlood.

Lettervormfouten

Letteromkeringen als b-d en oe-eo mogen nu niet meer voorkomen. Wanneer een leerling deze fouten toch nog maakt, is het belangrijk daar in de klas niet verder op in te gaan. Dit moet opgelost worden met individuele hulp buiten de klas.

• Klankgroepfouten

De klankgroepen eer-oor-eur, aai-ooi-oei, uw-eeuw-iouw, tie-ti, isch, heid en ge-gie komen nu voor in lastige woordtypen. Belangrijk daarbij is dat de leerlingen loskomen van de klankvorm en zich steeds het woordbeeld voorstellen. Laat de woorden oefenen door de lettergroep met een kleur van een kader te voorzien. Vervolgens oefenen de leerlingen de woorden door een luisterdictee (in een tweetal of met een cassette recorder).

• Redeneerfouten: eindklinker

Herhaal de geleerde spellingregel (kopieerblad 24). Laat de leerling de regel op een blaadje zetten. Daarna moet hij/zij daar zelf woorden bij zoeken.

• Redeneerfouten: eind-d/t

Herhaal de geleerde spellingregel. Laat de leerling de regel naschrijven op een blaadje. Daarna moet hij/zij daar woorden bij zoeken die volgens de regel met een d worden geschreven.

• Redeneerfouten: samengestelde woorden

Laat de fout geschreven woorden in twee delen schrijven met een verbindingssteken en daarna met de woorddelen aan elkaar. De laatste letter van het eerste deel en de eerste letter van het tweede deel worden met een kleur verbonden.

Let wel: een samenstellingsfout heeft alleen betrekking op het correct aaneenschrijven van de afzonderlijke woorden. Alle andere soorten fouten (bijvoorbeeld ei-ij) vallen in een andere categorie!

- **Redeneerfouten: de onbeklemtoonde klankgroep**

De onbeklemtoonde eindklankgroep

Deze fouten mogen nu eigenlijk niet meer gemaakt worden. Leg de nadruk op het verschil in klemtoon. De leerlingen oefenen steeds door de woorden in lettergrepen verdeeld op te schrijven. Daarbij voorzien ze de doffe klank van een kleur. Oefen ten slotte de fout geschreven woorden ook altijd nog door inprenting. De leerlingen kunnen soms te veel blijven hangen aan de klankvorm van het woord. Het benadrukken van het woordbeeld helpt dit probleem te voorkomen.

De onbeklemtoonde beginklankgroep

Op de manier zoals hierboven is omschreven, bespreekt u zo nodig ook woorden met voorvoegsels. Ook deze fouten mogen eigenlijk niet meer worden gemaakt. Komen ze toch nog voor, dan kunt u deze woorden het beste laten oefenen door inprenting.

De onbeklemtoonde a

De leenwoorden met een a in de eerste lettergreep vormen waarschijnlijk geen probleem meer. Wanneer de leerlingen hiermee toch fouten maken, dan moet u de gemaakte fout bespreken. Verder moeten ze deze woorden op woordbeeld inprenten.

- **Redeneerfouten: de lange klinker**

Laat de leerlingen regel 5 (kopieerblad 24) op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen andere woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven deze woorden in lettergrepen verdeeld op, zodat de open lettergreep goed opvalt. U bespreekt daarna met ze of de gevonden woorden van het goede woordtype zijn (lange klinker en open lettergreep). Daarna oefent u deze woorden met de leerlingen (en de woorden van het dictee!).

- **Redeneerfouten: de korte klinker**

Laat de leerlingen regel 6 (kopieerblad 24) op een blaadje schrijven en daar zelf of in tweetallen woorden bij zoeken en schrijven. Ze schrijven elk woord verdeeld in lettergrepen op, zodat de medeklinker die de lettergreep moet afsluiten goed te zien is.

- **Afspraakfouten**

De leerlingen hebben algemene afspraken geleerd over sch en ch (zie kopieerblad 24). Herhaal deze afspraken en laat de onjuist geschreven woorden inprenten. Voor de ei-, au- en i-woorden zijn geen algemene afspraken te maken. Elk woord staat op zich en wordt volgens een woordspecifieke afspraak geschreven. Wijs ze er wel op dat ze bij twijfel moeten kiezen voor de gewone ij en ou. Voor de ie geldt als geheugensteun dat eenlettergrepige woorden altijd met ie geschreven worden en dat ze deze de ie houden als tweeletterpig woord. Voor de c = s, c = k, ch = sj, x, y en th zijn zelfs dit soort geheugensteuntjes niet voorhanden.

Laat de leerlingen deze woorden oefenen op ruitjespapier door naschrijven en kleuren van de lastige letters. Laat ze daarbij proberen met behulp van de woordbetekenis hun eigen ezelsbruggetje te bedenken.

- **Uitvoeringsfouten**

Fouten die ontstaan als gevolg van een onduidelijk schrift vormen geen spelling- maar een schrijfprobleem. Oefen ze ook als zodanig.

- **Uitspraakfouten**

Bij fouten die zijn terug te voeren op een onjuiste of onzorgvuldige uitspraak kunt u het beste oefenen door inprenting van de desbetreffende woorden. Dit geldt met name voor problemen als gevolg van streektaalvarianten.

De leerlingen die deze fouten maken, moeten leren de door henzelf gesproken klankvorm te koppelen aan een vast woordbeeld.

- **Persoonsvormfouten**

Oefen alle fouten met de hulpkaart (kopieerblad 25). Voor eventuele extra oefening kunt u kiezen uit de kopieerbladen 26 t/m 34.